

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

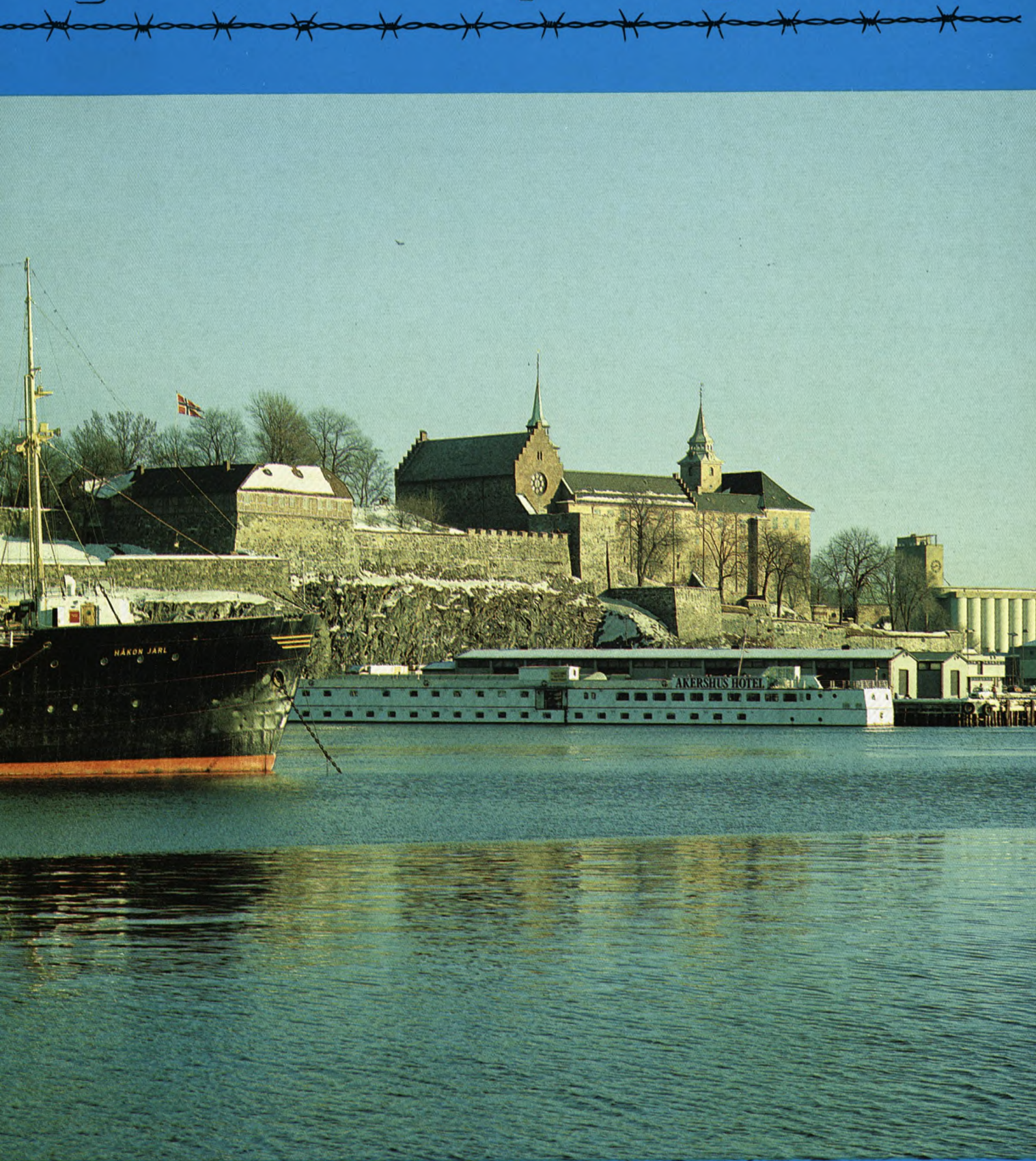
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 6
November
1991

Akershus Slott ved havnen i Oslo var et centralt punkt i Norge under okkupasjonsårene 1940-45

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. 53 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lunde-borg, Hesselager. 62 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehomeadressen er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 74 40 53 42.

Tilsynsførende: Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 17 04.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72. Giro 1000 780.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 86 81 07 09. Giro 1000 780.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lunde-borg, 5874 Hesselager. Tlf. 62 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. 74 67 31 53

Sektionschef Hans Bøjlund
Skovparken 7, 6000 Kolding
Tlf. 75 52 96 11

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. 97 12 11 84

Direktør Bernth Johannesson
Jacobys Allé 16, 2.th.,
1806 Frederiksberg C
Tlf. 31 31 86 86
Sommer 42 30 64 58

Læge Axel Jørgensen
Duebrødvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. 98 10 15 80

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. 62 62 31 63

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. 86 27 04 28

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen,
Lærkevej 6, 6440 Augustenborg,
Tlf. 74 47 11 60

General Fl. B. Larsen
Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø
Tlf. 53 63 59 20

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby
Tlf. 42 88 12 42

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. 74 47 17 04

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. 75 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. 53 53 35 34

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. 74 42 57 07

Fhv. bestyrer
Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. 42 48 56 74

Fangesammenslutningens Rekreativsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreativophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningskema kan rekvireres hos formanden: Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreativopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreativshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreativopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreativ- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Æbeløgade 1, 2100 København Ø.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreativ formål eller -hjælp i særlige trangstiltfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anderkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

Bladet

Pigtraad- Gestapofangen

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Jens Erik Finderup
Gadstrupparken 3
4621 Gadstrup
42 39 09 91
Giro 9 31 54 54

Årsabonnement 80.- kr.
Udenfor Skandinavien betales
et portotillæg på 80.- kr.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt
ved henvendelse til udleve-
ringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1
8600 Silkeborg
86 81 07 09

Kaj Christensen
Præstegårdsvænget 16
5210 Odense NV
66 13 80 10

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Racisme	127
Churchill-filmen	127
Akershus Slott	128
Norsk og dansk besættelse	129
De glemte digte fra Sachsenhausen	130
Kollegium i fare	132
Runde dage	133
Gensyn med Dreiberger ..	135
Hvem financerede modstandskampen?	138
En våd fuser i Odense havn	140
Min tid som grænsegendarm	142
Bøger	146
Foreningene	147-151
Mindeord	151

De følgende numre af vort
blad udkommer 15/12 1991 og
15/2 1992. Stof må være re-
daktionen i hænde senest en
måned før.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 6

NOVEMBER 1991

46. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben · Dachau-klubben · Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne · Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen · Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen · Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen · Sachsenhausen-foreningen · Stuthof-foreningen · Theresienstadt-foreningen

Racisme

Faren truer fra den historieløse ungdom

En af mine venner - der ved, at jeg er gammel modstandsmand - spurgte forleden, om jeg var bange for det, der nu sker i Tyskland.

Jeg svarede nogenlunde sådan: »Den bølge af racisme, der ikke bare skyller henover Tyskland, men også over lande som Frankrig og Spanien, minder i uhyggelig grad om 30'erne.« I trediveerne i Tyskland, hvor denne racisme gik ud over jøderne er sammenlignelig med i dag.

Stor arbejdsløshed. Ungdommen desillusioneret, utryk ved samfundets mangel på evne til at løse arbejdsløshedens problematik og måske også et naturligt oprør mod forældregenerationen.

Nej, det, der gør mig bange, og som min generation - desværre - har en stor del af skylden for, er den historieløse ungdom. Det, at ungdommen - ikke bare i Tyskland - ligger under for floskler, lader sig indfange af slagord, der er helt uden mening i den store sammenhæng, det gør mig bange.

At specielt »det samlede Tyskland« har så ringe et politi og justitsvæsen, at de ikke er i stand til - eller ikke ønsker - at slå ned på de få, og det er da heldigvis endnu få kronragede bumser, det jo egentlig drejer sig om.

At over 100 asylcentre er blevet angrebet og en del af dem delvis ødeladt i de sidste uger.

De er ikke nynazister

At Hoyerswerde asylcenter nu er helt evakueret, at myndighederne her bøjede sig for

de højreradikale eller som man ofte fejlagtig kalder dem nynazister. De er ikke nynazister. De er Nye Nazister.

Denne gang er det ikke jøder, zigeunere, fagforeningsfolk eller homoseksuelle, det går ud over, men da den nazistiske ideologi åbenbart skal have en »prygelknabe« at kæmpe imod, er det nu blevet alle med en anden hudfarve end vor.

Jeg er også bange for det, der sker ved, at Ku Klux Klan sender repræsentanter til Tyskland for at optage forbindelsen til de højreradikale.

Eller det, der nu sker i Litauen, hvor regeringen har rehabiliteret mange af de SSere og andre, der var i tysk tjeneste under verdenskrigen. Vi ved, at mange litauere gik i tysk tjeneste. Vi er nu blevet bekendt med, at mere end 1000 er rehabiliteret. Mange af dem har sikkert ikke begået krigsforbrydelser, men to kendte krigsforbrydere er der dog mellem de rehabiliterede.

Ignes Asaduskas, som overværede mordet på 200 jøder i Oran i 1941. Dette er vidnefast.

Alizas Juodos tilhørte den berygtede litauiske 12. bataljon, der alene i Litauen myrdede 9.000 jøder og i Sovjet mere end 15.000. For en ordens skyld skal nævnes, at han personligt har skudt en del jøder.

Had til anderledes tænkende kan føre til diktatur

Hvorfor nu sammenstille, hvad der sker i Tyskland og i

Litauen og Ku Klux Klan i Amerika?

Vi må og skal gennem historieundervisning, samtaler, film m.v. vise den unge generation, hvad fremmedhad kan føre til.

Had til anderledes tænkende kan udløse vold, kan føre til tilstande, der igen kan afstedkomme diktaturer.

Ingen, heller ikke den største del af ungdommen, kan ønske, at vi igen skal gennem en tid med mange ofre. HUSK at Hitlers regime havde den største del af skylden for, at 6 mill. jøder myrdedes, at ca. 40 mill. andre mennesker døde i 2. Verdenskrig.

Håbet må være, at demokratiet kan klare denne udfordring!

kc

Film med Churchill-klubben som idé

»Drengene fra Sankt Petri« er en spændingsmættet underholdningsfilm, hvis idé bygger på Churchill-klubben.

Det var en halv snes Aalborg-dreng, som i 1941 dannede den egentlig første modstandsgruppe for at genere tyskerne mest muligt og for derigennem at fremkalde »norske tilstande« i Danmark.

Det var Himmelstrups danske kriminalbetjent, der i maj 1942 anholdt hele klubben, efter at en cafeservitrice havde kunnet angive, hvem der i en garderobe havde neglet en tysk officers pistol.

Churchill-drengenes bedrifter var spændende i sig selv, men Søren Kragh-Jakobsen og Bjarne Reuter har bygget videre på idéerne og har skabt en forrygende handling. Da filmen havde gallapremiere i Astoria Bio i Aalborg havde biografdirektør Boye Elimar inviteret så mange, gamle modstandsfolk, som han kunne finde til en festlig aften.

Niels A. Eigenbroth introducerede filmen og fremhævede, at selvom handlingen er en fiktion, vil den vække nysgerrighed hos alle, og især vil vågne unge få lyst til at spørge, læse og forske. Dermed får filmen en betydning, som rækker videre end til slet og ret underholdning.

Den maner også alle gamle modstandsfolk til at føle forpligtigelse, så at de unge ikke i vor tid skal savne muligheder for at få deres spørgsmål i sammenhæng med vores frihedskamp besvaret.

Send en

JULE-HILSEN

fra din forening eller dig selv.

Du finder adressen på bladets forretningsfører side 126 højre spalte øverst.

Akershus Slott og Festning - et sentralt punkt i Norge under okkupasjonsårene 1940-45

Akershus i projektorbelysning.

- Af redaktør Stig Vanberg, Oslo

Både under og etter den tyske okkupasjon av Norge fra 1940 til 1945 spilte Akershus Slott og Festning på mange måter en sentral rolle.

Først noen ord om festningen der den ligger som et blikkfang ved Oslo havn. Den ble påbegynt som borganlegg på overgangen mellom 1200 og 1300 årene. Nye anlegg fulgte under Christian II i 1500-årene, mens Christian IV omskapte borgen til et renessanseslott. Idag tjener slottet som representasjonsbolig for regjeringen, det er her de offisielle middager finner sted.

Men tilbake til krigsårene. Okkupasjonen var ikke mange timer gammel før hakekorsflagget ble heist over borgen og dermed tydeliggjorde at en tung tid ble indledet. Det var her på Akershus Slott den såkaldte »Statsakten« fandt sted 1. februar 1942. Det

ble da kunngjort at Vidkun Quisling nå overtok som Ministerpresident i spissen for en nasjonal regjering. I kunngjøringen som fulgte, het det at Ministerpresidenten »innehar den myndighet som etter Grunnloven tillå Kongen og Stortinget« og dette ble feiret i høytidelige former.

Men »statsakten« ble en stor skuffelse for Quisling og hans kolleger. Det var Reichskommissar Josef Terboven som var hovedpersonen, det ble da heller aldri aktuelt at han ville frasi seg sin makt og overgi den til Quisling.

Men Akershus Festning ble noe mer. I fengselet kom norske patrioter og hadde vanskelige dager før de enten ble ført bort til eksekusjon eller sendt til KZ-leir i Tyskland. Det er skrevet gripende skildringer om de dødsdømtes tapre holdning før eksekusjon enten på Akershus eller i Trandumskogen.

Et av de mest kjente - og

kjære - fotografier fra krigen viser situasjonen da Akershus Slott i 1945 ble levert tilbake til norske styrker. Bildet viser en norsk offiser i stram givakt foran den tyske plasskommandanten i full uniform. Selv var den norske offiser kledd i vindjakke, knickers og sportsstrømper. De eneste militære tegn han hadde var sitt våpen og Mil.org.'s armbind. (Mil.org. var den hemmelige norske hær bygget opp i løpet av krigsårene og forsynt med våpen ved »slipp« fra England.)

Og i 1945 kunne Akershus murer være vitne til at Quisling ble skutt etter en foregående rettsak hvor hans landssvik ble behandlet i retten. Det nøyaktige sted hvor han ble skutt er kjent bare av noen få.

Idag er Akershus Festning blitt det naturlige samlingspunkt for de som minnes krigen. Her holdes årlige minnestunder ved retterstedet hvor så mange

patrioter ble skutt, her er det store Nasjonalmonumentet for de norske tap under krigen på alle fronter. Og under Slottskirken i selve slottet er Kong Haakon VII og Kong Olav V gravlagt.

Naturlig nok er det norske Forsvarsmuseet plassert på Akershus hvor det norske forsvar fra de eldste tider og frem til idag er utstilt i store, rummelige lokaler. Og like naturlig har det norske Hjemmefrontmuseum fått sin selvfølgeligelige plass her. I instruktive montre og med gjenstander fra krigen vises her den sivile motstand - og den militære på norsk grunn - frem til frigjøringen den 8. mai 1945.

Av nyere dato er den såkalte Minneparken inne på festningens område. Noen monumenter er flyttet fra sitt opprinnelige sted til Akershus som monumentet over falne flygere i det norske flyvåpen som kjempet fra England og på kontinentet i krigens slutfase.

Her er minneplaten over falne commandosoldater i kompani Linge som hoppet ut over Norge for å lede og utdanne hjemmestyrkene og sikre radioforbindelsen med ledelsen i England. Videre en minneplate over falne i FN's fredsbevarende tjeneste etter krigen og et monument over general Otto Ruge, sjefen for den norske hær som påtok seg det offer å være krigsfange i Tyskland under hele krigen etter de bitre kampene i 1940.

Så det er ikke underlig at Akershus Slott og Festning har sin særlige plass i det norske folks bevissthet.

De mange minner fra krigsårene vil gi kommende generasjoner klare signaler om at motstand mot en inntrenger har sin verdi selv om utgangspunktet synes håpløst.

Norsk og dansk besættelse formede sig forskelligt

Ved Johs. Rasmussen, Vejle

Det er en fortjenstfuld opgave, Gerda Gram har taget sig på, at udrede de mange lighedspunkter, men også de endnu flere uligheder, der var, når man betragter, hvordan besættelsen formede sig i de to broderlande Danmark og Norge. Flere ting satte hende i gang.

Hun har licentiatgraden i historie, har undervist og har været ansat ved Nationalmuseet. Gerda Gram er født Lunn. Hendes far var officer og modstandsmand, og selv er hun gift med en oberst. Så da han fik tjeneste ved Nato-kvarteret i Kolsås ved Oslo 1977-81, gik hun i gang med studiet af Norge i krig.

Man hørte under krigen og længe efter: - Ja, Danmark burde have norske tilstande. - Men, som det er en af hendes hovedteser, så forløb tingene ikke så enkelt. Danmark lod sig løbe overende 9. april 1940. Forberedt noget havde man ikke. Det kunne fornærme tyskerne, som vi havde en påtvunget Ikke-angrebs-pagt med Norge, mindst lige så slet forberedt, tog udfordringen op og kæmpede. Ja, mange gange mødte de unge nordmænd uopfordret til tjeneste. 1. maj 1940 kapitulerede alle norske tropper i Syd-Norge, men man kæmpede videre i det nordlige. Der var styrkerne mobiliseret inden 9.4.40.

Og der var den allierede hjælp mere effektiv. Men da de allierede hjemme blev løbet over ende af tyskerne, så måtte også Norge kapitulere. Englændere og franskmænd evakueredes i hast. Ligesom 380.000 englændere skulle evakueres fra Belgien og Frankrig.

Kongen slap heldigt til London

7. juni 1940 forlod kong Haakon og regeringen Nygårdsvold Tromsø, altså Norge. 10. juni sluttede general Ruge våbenstiltand med tyskerne. Selv gik han i tysk fangenskab. 10.6.1940 ankom »Devonshire« til England

med kongehus og regering. 10 andre skibe i konvojen nåede tyske ubåde at sænke.

Mens Danmark 9.4.1940 mistede 13 mand ved grænsen, så var Norges tab helt anderledes store. Fra september 1939 til besættelsen havde Norge mistet 60 skibe og 400 søfolk. De to måneders kampe i Norge gav briterne et tab på 1869 mænd, franskmændene og polakkerne tabte 533. Desuden omkom 2500 engelske søfolk. Norge havde 860 faldne soldater, lige så mange sårede og 400 dræbte civilister. Tyskerne mistede næsten 3000 mand i land og på havet 2375. Da »Blücher« blev sænket i Oslo fjord, gik 1000 tyske marinere til. Der skete enorme, materielle ødelæggelser, især i Nord-Norge.

Men ellers er bogens emne især det politiske spil. Stortingspræsident C.J. Hambro (Højre), regeringen og mange stortingsmedlemmer ønskede kamp. Da hele Vesteuropa var i Hitlers vold sommeren 1940, kunne mange ikke finde ud af, hvem de var. Hitler sendte en behård partimand, Josef Terboven, til Norge 19.4.1940. Han svang piskeren resten af besættelsen.

Med fuld opbakning hjemmefra. Han anså ikke pralhan-sen, major Vidkun Quisling og hans naziparti, Nasjonal Samling, for egnede til at danne regering.

Straks efter kapitulationen rørte Quisling på sig. Og et lille konkurrerende foretagende, »Fedrelandslaget«. Stiftet af Fridtjof Nansen, 1925, men efter hans død rent fascistisk.

Samtidig var der de farlige, praktiske mænd. Fra handel og industri, som godt ville forhandle med tyskerne, men udenom Quisling. I Danmark havde vi Højgård-kredsen med bl.a. ingeniørerne Knud Højgård og Johs. Hansen. Og meget værre, fx. Gunnar Larsen.

Da Norge kapitulerede 10.6.1940, dannedes »Administrationsrådet«, folk fra de fire gamle partier plus højesteretspræsident Paal Berg og biskop Eivind Berggrav.

Nu ville man høre Stortingets og Højesterets mening. Terboven ønskede en norsk regering, som ville fordømme kongen og regeringen i London. Og sandelig, efter lange tovtækkerier, kom Stortingets præsidentskab 27.6.1940 frem til, at man burde telegrafere til kong Haakon om, at han nu skulle træde tilbage.

8.7.1940 afviste kongen i radioen fra London og understregede, at det ville skade

Norges folk mere end det kunne gavne. 15.7.1940 skulle Stortinget samles for at danne en regering, et »Rigsråd«, hvori også skulle sidde to mænd fra Nasjonal Samling. Den ene skulle være Jonas Lie. Som NS-leder i stedet for Quisling, der sendtes på aftægt i Tyskland.

Politikere og erhvervsfolk på skråplanet

Men det kom aldrig så vidt. Kongen ville ikke abdicere. Quisling intrigerede i Tyskland, og Hitlers tanker var ved en eventuel invasion af England. Først den 7.9.1940 så parterne hinanden igen. Stortingets præsidentskab så hen til »danske tilstande« og mente, man lettede livet for befolkningen ved aftaler med tyskerne.

Man sendte ligefrem en embedsmand til Danmark for at høre, hvordan det hele fungerede. Danmark ville holde Frits Clausen fra magten. Norske politikere ville holde Quisling væk.

Nye træge forhandlinger, hvor tyskerne mødte med nye krav og fx. brugte det trick, at aftalen skulle lyde i en retning på tysk, anderledes på norsk. 25.9.1940 talte Terboven i radioen om »nyordningen«, et kommissar-styre med 13 statsråder, hvoraf 9 fra NS. Det havde ellers været tæt på, at nordmændene havde accep-

Den internationale Sachsenhausen Komite på besøg på henrettelsespladsen på Akershus. Formanden Charles Desirat, Frankrig lægger foreningens krans. (foto: Peder Søgård).

1. februar 1942 blev for Vidkun Quisling en stor dag. Da blev han nemlig ministerpræsident, og statsrådene, alle fra hans parti Nasjonal Samling, blev ministre. NS-bladet »Fritt Folk« kaldte det simpelthen »den største dag i Norges historie«.

Man ser midt i billedet Josef Terboven, som stadig på Hitlers vegne havde den altdominerende magt i Norge. Ved hans side, med flad kasket og mappe under armen, Quisling selv. Stedet er Akershus.

teret et norsk styre, hvor man fx. suspenderede kongemagten. Nogle norske erhvervsfolk og politikere havde været langt inde på en »glidebane«.

Nu gik det rask med at søge at inficere alle dele af det norske folk med nazi-tanker. Fx. nærmest tvangsindlemmede man politifolk i den nazistiske »Hirden«. Turen kom til lærerne, præsterne, studenterne og til fagbevægelsen.

De følgende år blev en stærk meningskamp mellem nordmænd og tyskere. Dog, det norske folk sejrede stort i sindelagskampen. Desto hårdere for tyskerne, og Quislings folk så frem. 1.2.1942 blev Quisling og hans folk indsat som en norsk regering. Men den reelle magt blev hos Terboven, understreger bogen.

Efterhånden vågnede også det danske folk til modstand, så Hans Hedtoft sagde, at man ikke skulle ønske sig »norske tilstande«. Overgrebene deroppe skræmte enhver dansker, mente han (11.10.42). Fx. var der 9.9.1941 en mindre mælkestrejke i Oslo, som aflæstes samme dag.

Alligevel lod Terboven 120 LO-folk arrestere og to af dem henrette. Bl.a. den kendte Viggo Hansteen. 30. november 1942, da tyskerne op-

dagede sabotage og en kontakt England-Norge, hævnedes man sig på den lille by Televåg ved Bergen ved at afbrænde 300 huse, ødelægge skibene og sende alle mænd mellem 16 og 76 til kz-lejren Sachsenhausen.

Norge kom i krig og fik et halvt år efter et rent nazistyre. Danmark fik 3½ års samarbejdspolitik. Først derefter et åbent brud, om end stadig med dansk administration.

Hvor Hjemmefrontens ledere i Norge udfyldte et behov hos befolkningen, så skulle den danske modstandsbevægelse først overbevise folk om, at der var brug for modstand. Hjemmefronten i Norge, som først sent fik en central ledelse, svarende til vort Frihedsråd, mødtes længe med masker på, så ingen genkendte hinanden.

Danmark kom med i krigen, takket være modstandsbevægelsen og de 6000 søfolk ude i den frie verden. I Norge var så at sige hele folket med fra et tidligt tidspunkt. Da Danmark »vågnede op«, var man nødt til at lave megen sabotage, hvis man ville respekteres i den frie verden. I Norge gik tingene mere forsigtigt. For Quislings og Terbovens hævn var ofte umenneskelig hård.

Terboven ville have kæmpet, selv om Hitler faldt

Terboven havde gerne fortsat kampen i Norge. Men Hitlers arvtager, admiral Dönitz i Flensborg, sagde nej og fik Terboven afsat. Så begik denne selvmord. Norge fik fred 7. maj 1945. Man afsagde 30 dødsdomme, bl.a. over Quisling, som blev henrettet 24.10.1945. 92.805 nordmænd blev tiltalt efter krigen. Heraf fik 18.000 frihedsstraf. Mod 13.000 i Danmark.

Men modsat Danmark, så begyndte Norge opgøret i den rigtige ende - med de store forbydere. Og i Norge fik man en uvildig kommission til at undersøge alt om besættelsen. I Danmark satte man de »gamle politikere« til at undersøge deres egne meritter.

Gerda Gram har skrevet en spændende bog om et emne, som vi danske - forunderligt nok - sjældent ved ret megen besked om: hvordan det hele forløb i vort broderland.

Lad os slutte med et lille bevinget ord fra en norsk piges stil under krigen. Det fortæller om samhørigheden mellem konge og folk. Og to kendte anti-royalistiske digtere som Arnulff Øverland og Nordahl Grieg skrev begge under besættelsen hyldestigte til kong Haakon. Tilbage til pigens stil, hvori det hed:

»Da var det godt at være kat, da kong Haakon var i Norge.«

Gerda Gram: *Norske tilstande*. 192 sider. 146,40 kr. Odense Universitetsforlag.

Forfatteren til bogen. Gerda Gram.

De glemte dikt fra Sachsenhausen

Af Georg Rosef, Norge

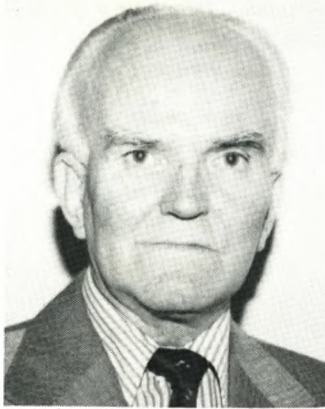
For noen måneder siden fant man i Sachsenhausen en håndskrevet diktsamling av en ukjent russisk krigsfange. Diktsamlingen som inneholder 40 dikt er skrevet i en alminnelig tysk klassebok og ble funnet under nedrivningen av kjøkkenbrakkene i sonderlager.

Flere sovjetiske aviser har offentliggjort noen av disse eiendommelige diktene som gjennom 14 år har ligget godt gjemt under et takskjegg i den berymkede konsentrasjonsleiren, og fagfolk karakteriserer dem som meget gode.

Det første dikt er skrevet i 1943 - den siste siden datert 27. januar 1945, da Det tredje rike for alvor knaget i sammenføyningene og friheten var i sikte for den ukjente dikteren og hans kammerater.

De omfattende undersøkelser har hidtil ikke kunnet bringe forfatterens identitet på det rene og all sannsynlighet taler for at han mistet livet i se siste hektiske ukene før freden.

Noen av diktene er skrevet om bestemte personer som er nevnt med forkortelser eller forbokstaver. Et sted blir »Salvador Shaly« nevnt. I et annet dikt danner forbokstavene i en linje navnet »Anton Porshomenko«. De sovjetiske avisene forteller det på grunnlag av navnene som forekommer i diktene er blitt foretatt flere undersøkelser for å bringe på det rene hvem forfatteren var. Undersøkelsene førte fram til den vesle byen Retschitz i Belo-Russland. Der er det et ektepar som heter Porshomenko og som hadde en sønn som het Anton. Sønnen var født i 1920 og ble inrullert i sovjetarmeen i 20-årsalderen. Han deltok i krigen mot tyskerne og ble i 1942 tatt til fange og sendt til en fangeleir i Shitomit - et bynavn vi husker godt fra krigskommunikatene. Foreldrene gikk et kort fra ham i

Georg Rosef har skrevet om fundet.

ligheter for å overleve krigen enn han og kameratene. Det ble til at jeg overtok boka - det var en alminnelig tysk kladdebok, og pakket inn i gummistof som man laget sperreballoner av, så den skulle være beskyttet mot væte og tidens tann. Jeg gikk i all hemmelighet opp på loftet i kjøkkenbrakka og gjemte pakke under taket ud mot takskjegget. Michail fikk vite hvor den lå, for at han kunne hente den selv, dersom han mot all formodning skulle overleve.

Nå ble det likevel ikke flere SS-aksjoner slik som de russiske fangene hadde ventet og mange av dem kom fra det med livet, blant andre Michail.

Da han på selve oprørsdagen 2. februar fortalte meg om oppstanden som skulle ha funnet sted, ba han meg om å skrive til foreldrene hans når jeg kom hjem, og hilse dem fra ham og fortelle at vi to hadde arbeidet sammen. Dette gjorde jeg da tiden kom og fikk svarbrev fra foreldre hans.

De hadde ennå ikke hørt noe fra ham. Først et år senere fikk jeg brev fra Michail selv. Han hadde tross alt overlevd og var kommet hjem. Siden fikk det 10 år før vi kom i forbindelse med hverandre igjen.

Jeg tenkte ikke noe mer på diktsamlingen jeg hadde gjemt. Den trodde jeg Michail hadde ordnet opp med selv.

I 1957 fikk jeg så endelig et brev fra ham igjen. Han innbød meg til å besøke ham og familien i Moskva. Dette hadde jeg selvsagt lyst til og ble i 1958 med i en turistreise til Sovjet-Samveldet og besøkte ham.

Samtalene våre dreide seg naturligvis mest om det vi hadde opplevd sammen i Sachsenhausen og jeg kom til å spørre ham om hvordan det var gått videre med de diktene jeg hadde gjemt. Da stirret han bare uforstående på meg. Det hele var gått fullstendig ud av minnet hans og vi kom ikke mer inn på det. Vi hadde jo så mye annet som optokk samtalene våre.

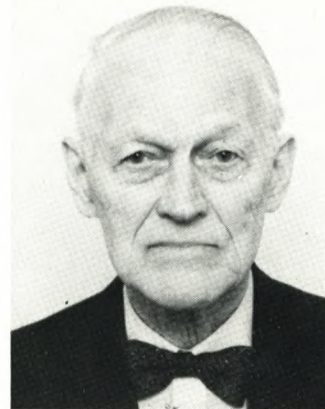
Senere, da jeg var kommet hjem igjen, skrev jeg det brevet som du tok med til våre tyske kamerater fra Sachsen-

hausen og som førte til at diktene ble funnet igjen blant restene av kjøkkenbrakka i Sonderlager.

Ja, det var hele historien og den forteller jo hvorfor diktene først ble funnet så lenge etterpå.

- Men ingen av dere kan huske dikterens navn?

- Nei, for Michail nevnte ikke noe navn da han ga meg samlingen og selv husker han det ikke. Jeg tror det blir vanskelig å finne ut hvem dikteren var, men undersøkelserne går videre.

Martin Gauslaa fandt digtene.

1943 og da var han i Tyskland. Dette var det siste de hørte fra ham.

Man kan ikke med sikkerhet slå fast at det var denne Anton Porshomenko som skrev diktene og undersøkelserne går videre.

Det er imidlertid særlig interessant for oss nordmenn at det var nordmannen Martin Gauslaa fra Oslo som i sin tid gjemte diktene der de nå - 14 år senere - ble funnet i god behold. Gauslaa arbeidet som elektrikerformann i Sonderlager i Sachsenhausen og fikk diktene til oppbevaring av den russiske krigsfangen Michail Tilewitsch. Det var også Gauslaas anvisninger som for noen måneder siden førte til at diktene ble funnet igjen.

- Hvordan gikk det for seg da du overtok disse diktene og gjemte dem, og hvorfor blev de ikke funnet før?

- Det var i begynnelsen av 1945. De russiske krigsfangene i Sachsenhausen hadde i flere måneder forberedt en oppstand som skulle ha funnet sted 2. februar. Men natta før foretok SS-folkene plutselig en razzia og »arrestert« 200 krigsfanger og førte dem til krematoriet der de ble henrettet øyeblikkelig.

De gjenværende gikk i stadig redsel for at aksjonen skulle fortsette og utrydde resten av dem. Slik var situasjonen da min gode venn og arbeidskamerat, Michail Tilewitsch, en dag kom til meg og fortalte at det var en dikter blant de russiske krigsfangene som hadde skrevet en diktsamling han ikke vågde å beholde hos seg lenger. Michail ba meg overta og gjemme samlingen, for han regnet med at jeg hadde større mu-

Her er et par prøver på diktene:

Skorsteinen på krematoriet

*Står du og fryser på morgenappell,
stirrer du alltid forhekset på dem -
de glødende gnister som danser.
Det er »befridde« som drar sin vei.*

*Jeg har sett tusener gnister sveve,
synke som aske i brunaktig myr.
Så mange tapre, uredde helter!
Vil denne skjebnen snart kall på meg?*

*Kanskje man henger meg alt i morgen,
eller jeg dør for et mauserløp.
Og opp av det sotete skorsteinsrør
svever jeg ud som en glødende gnist.*

*Skorsteinen tier, - bare om natten
spyr den mot himlen sitt flammeskinn.
Hånler i forbund med djevleske makter,
Alle skal inn i dens mektige kjeft.*

*Daglig ser du den stående for deg
som et symbol på din undergang.
Den er døden, men livet vil seire.
Kampen vår vil nok bli videreført.*

På mine fedres stier

*Russland! Engang vender jeg tilbake,
for å høre dine skoger suse,
hvile ut ved dine elvebredder,
atter gå på mine fedres stier.*

*Lenge sang jeg ikke mer i skogen,
svømte ikke i de klare sjøer,
følte ikke kvinnens arm rundt om livet,
mens vi gikk i dine grønne haller.*

*Likevel jeg alltid er der hjemme.
Dypt i fangenatt, når søvnen kommer,
går jeg med min kvinne ved min side
på de vakre stiene langs vannet.*

*Russland! Engang vender jeg tilbake,
hører vinden rasle mildt i skogen,
slår meg ned ved dine elvebredder,
bygger hjem blant mine fedres stier.*

4. maj Kollegiet i Esbjerg er i fare

4-maj kollegiet i Esbjerg er indviet 29. aug. 1950.

Kollegiet blev opført i 1949-50 og opfyldte med 59 værelser, opholdsstuer og eforbolig de krav, som datidens unge stillede til en bolig i uddannelsesstiden. Senere er de unge blevet mere kræsne med hensyn til valg af bolig, og kollegiets bestyrelse besluttede derfor i år at gennemføre en omfattende renovering. Statstøtte til gennemførelse af projektet vil være en forudsætning, og det kræver byrådets godkendelse. Det viste sig at være mere end en formsag.

Byrådets flertal besluttede overraskende en løsning, hvorefter kollegiet nedrives!

Byrådet mente, at det ville blive billigere at bygge en helt ny ungdomsbolig, men så gerne, at nybygningen videreføres med det gamle navn »4. maj Kollegium«.

Holdningen har fremkaldt en mængde protester. Gamle alumnier har startet en »4. maj Kollegiets Venner«, og den har fået tilslutning fra de kredse, som for 40 år siden i samarbejde med Frihedsfonden skabte kollegiet som et monument for Danmarks frihedskamp.

Kollegierådet, der er samarbejdsorgan for de ni 4. maj kollegier, vedtog på årsmødet

i Aarhus den 11. oktober en resolution til borgmester Flemming Bay-Jensen. Heri protesterer rådet mod en plan, som kræver, i bedste fald forflygtiger, de tanker, som i efterkrigsårene resulterede i kollegiebyggeri som monument for frihedskampen.

Også Frihedsfronten har sendt byrådet en udtalelse, hvori man henstiller, at byråd og kollegiebestyrelse finder sammen om en renoveringsplan, som kan bevare Esbjergs mindesmærke for frihedskampen.

På det grundlag er hele planen blevet udsat, og imens står kollegiet udslidt og nyteløst, for beboerne flyttede ud ved sommerferiens påbegyndelse. Både bestyrelsen og de unge mente, at det var for at give plads for håndværkere, men i stedet gav man plads for hærværksmænd og -syltekrukke!

Eig.

Har du været »langtidsillegal« eller lignende, er det nødvendigt at blive »retlig anerkendt«, før alle dine kammerater fra dengang er borte. Det er nemlig din opgave at bevise, at du er omfattet af erstatningsloven, og er kammeraterne borte, er der ingen beviser, og så bliver du ikke anerkendt.

Din kone kan sikkert få både begravelserhjælp og enkepension efter erstatningsloven, når du er død.

Har du fortalt hende det?

Har du fortalt din kone at Frihedsfonden er det bedste sted, hun kan henvende sig om hjælp til at få ordnet sine økonomiske forhold, når du er død?

Frihedsfondens postadresse er Æbeløgade 1, 2100 København Ø.

BØGER

Horsens under besættelsen

Af journalist Chr. Rimested

En anderledes bog om besættelsestiden.

Er et gedigent, velskrevet værk. Det er samtidig et opslagsværk, om hvad og hvordan en mindre bys befolkning oplevede de 5 år - på godt og ondt.

Beskrivelsen af det gode er særligt kapitlerne 7 og 11. Disse kapitler handler om det, vi også i dag taler så meget om, men som vi egentlig ikke praktiserer - genbrug. Kapitel 10, der handler om, hvordan en mindre by også fik underholdning af »klasse«. De turnerende teatre, skuespillere og musikere, som også under disse trafikale forhold dog var i stand til at bevæge sig rundt i Danmark.

Mere ondt er det for Horsens og Endelaves befolkning, hvor der i kapitel 13 omtales Paketbåden Agdas forlis - nu rykkede krigen nærmere ind på befolkningen.

Også afsnit 14, hvor omtalen af den 22-åriges kamp med tyskerne nu fortæller om, hvordan modstanden mod besættelsesmagten øges.

Vi hører også om en præst, der tog »bladet« fra munden og ved begravelsen udtalte: »Med den myndighed, der er givet mig som kristen og som præst i den danske menighed, protesterer jeg imod den krigsforbrydelse, som henrettelsen af danske borgere er.« Nogen turde også i 1944 tale tyskerne midt imod!

Glem endelig heller ikke kapitlet om den 1. maj 1945, hvor der som det eneste sted i Danmark skete tysk kapitulation, og hvor dansk politi denne dag kom på gaden - i uniform. Dette er et enestående kapitel i Danmarks historie om besættelsen.

Det er en bog, der med stor interesse kan/skal læses af befolkningerne i mindre byer.

Gedigent håndværk og mange glimrende billeder er der også at se på.

kc

Forlaget åløkke a/s Pris kr. 148,00

Tulipanparken 26
8700 Horsens

A·P·MØLLER

På de syv have -
under den syvstakkede
stjerne

Runde dage

Ved
Minna Dahl,

Præstegårdsvænget 16,
5210 Odense NV.

Gunnar Gram, Langkærvej 19, 8381 Mundelstrup, 85 år den 1. december.

Erik O. Olufsen, Præstemosen 95, 2650 Hvidovre, 75 år den 1. december.

Ove Toft, Lønstrupvej 7, 4600 Køge, 65 år den 2. december.

Hjalmar Ravnbo, Inge-mannsvej 8, 1964 Frederiksberg C, 70 år den 3. december.

Poul Bøtker, Jagtvej 89,3, 2200 København N, 75 år den 3. december.

Morten Ruge, Nykær 67,6, 2605 Brøndby (Versen), 70 år den 7. december.

Ove Toft Hansen, Lønstrupvej 7, 4600 Køge, 65 år den 8. december.

Jette Hecht Johansen, Ceresvej 20, 1863 København V, 70 år den 8. december.

Bent Mouritsen, Duevej 14, 4690 Haslev, 70 år den 8. december.

Evelyn Stausholm, Fredensgade 8, 9900 Frederikshavn, 75 år den 8. december.

Finn E. Petersen, Dybedalen 7, 8210 Århus V, 75 år den 10. december.

Urban Rasmussen, Danborg Alle 2.B, 2650 Hvidovre, 70 år den 11. december.

Inger M. Poulsen, Risagervej 9, 9700 Brønderslev, 60 år den 12. december.

Stinne Carlsen, Sindalvej 37, 9981 Jerup, 75 år den 13. december.

Marianne Clausen, Borgergade 13, 9000 Aalborg, 75 år den 14. december.

Arne Vang Jørgensen, Saltbækvej 61 D,1., 2770 Kastrup, 70 år den 15. december.

Kaj Ibsen, Skovparken 38B, 6000 Kolding, 80 år den 18. december. Socialsekretær i Sydøstjysk afdeling af Erhvervshæmmede

Bent Nyskov, Brendalsvej 3, 7600 Struer, 70 år den 19. december.

Oscar Larsen, Indre Ringvej 199,1., 7000 Fredericia, 85 år den 20. december.

Frode Orla Jørgensen, Ørnfeldtvej 15, 5230 Odense M (Buchenwald) 75 år den 20. december.

Frode Jakobsen, Hedetoften 5, 2680 Solrød (Danmarks Frihedråd) 85 år den 21. december.

Johs. Bryndum, Vadstrupvej 16, 2880 Bagsværd, 75 år den 27. december.

Mary Christensen, Folehavevej 22, 9000 Aalborg, 70 år den 27. december.

Valborg Andersen, Finlands-gade 3 B, 9870 Sindal, 80 år den 29. december.

Sigurd Svindt, Hørsøvænget 33, 2610 Rødovre, 80 år den 30. december.

Keld Christensen, Frøstjernevej 17, 2880 Bagsværd, 70 år den 31. december.

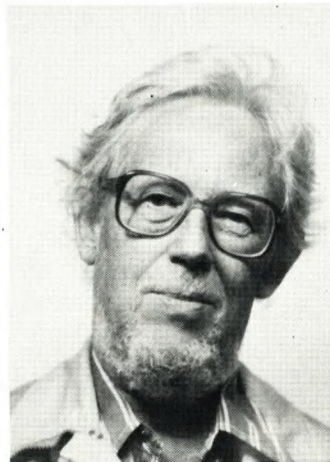
Forsinket fødselsdagshilsen
Orla F. Rasmussen, Frederiksgade 62, 8700 Horsens (Versen/Neuengamme 68.340) fyldte 80 år den 19. oktober.

Han har skrevet vægtige ting om Versen-lejren, og flere gange gjort en smuk indsats i Neuengamme-foreningen.

26 nye abonnenter

Sjællandsafdelingen af De erhvervshæmmede holdt den årlige generalforsamling på Bernadotttegården i Roskilde d. 28. okt. Der mødte 98. Formanden, Ove Laursen, aflagde en kort beretning. Han blev stærkt rost af forsamlingen. Valgene til bestyrelsen var alle genvalg. Der var et virkelig godt tagselv-bord. 7 nye tegnede sig som abonnenter af vort blad.

I øvrigt kan det oplyses, at bladets forretningsfører, Jens Erik Finderup i sept. og okt. måned har registreret 26 nye abonnenter.

Morten Ruge

70 år

Mag. art. Morten Ruge fylder 70 år den 7. december. Han har gennem årene været en af de meget aktive i Neuengamme-foreningen, og han taler med vægt, da det, han siger og skriver, er fostret i hans tænkeboks.

Morten Ruge voksede op i Aalborg i en familie med levende frihedstraditioner både i den faderlige og i den moderlige linje. Han blev student fra Aalborg Katedral-

Eigil H. Larsens Eftf.

v/P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v/ Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telf. 33 11 07 87

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S
FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

skole i 1940, og ånden på skolen satte forsvarsmekanismen i gang. Han studerede ved Universitetet i Århus og blev literaturmagister.

I Århus deltog han i modstandsbevægelsen som lokalredaktør og udgiver af et illegalt blad. Han var medlem af Samsing-gruppen og blev arresteret i forsommeren 1944 og sad først i Århus arrest, senere i Frøslev, og derfra blev han den 20. okt. overført til Neuengamme-lejren og senere til lejren i Versen.

Efter befrielsen var han nogle år ansat ved Statsbiblioteket i Århus, og fra 1958 til 1980 var han forskningsbibliotekar ved Det kgl. Bibliotek i København.

1963-65 var han udlånt til Museet for Danmarks Frihedskamp. Han har holdt en del radioforedrag om besættelsestiden og fangenskabet.

Fra efteråret 1980 tog han afsked fra Det kongelige Bibliotek efter 25 års tjeneste i det videnskabelige biblioteksvæsen. På grund af »svaglighed, som følge af eftervirkninger af KZ-ophold«.

I de følgende år en del arbejde i Emsland, hvor en gruppe unge tyskere forsøgte at fortælle deres landsmænd om forholdene i de femten Emslandslejre, deriblandt i »vores« lejre, Versen og Dalum.

De seneste år især optaget af at »tilrettevise« de samme tyskere, når de ikke fremstiller vor viden om disse lejre og forholdene på korrekt vis.

Hans stilfærdige måde at føre tingene frem på giver ham særlige forudsætninger for at øve en betydningsfuld indsats.

F-k.

Det er en viljesag at have det rart med hinanden

(Marlie Wærum, mor til Edith Guillaume, i generations-dialog i Politiken).

Men kuglen sidder der endnu

Vignstedcentrets fhv. leder, Terkel Teilmann, »Hedelodden«, Uhe Mark ved Give, fyldte 6. oktober 70 år.

Han har en lang og farverig karriere bag sig. Ofte med livet på spil, da Danmark var besat. Han er fra Hellevad ved Åbenrå, men familien flyttede en del rundt i Vestjylland. Han fik realeksamen i Esbjerg, kom så til postetaten, og 9.49.40 havde han vagt på Statstelegrafen i Varde, hvor han fulgte alle de tyske meldinger. Efter en tid i hovedstaden, blev han i 1942 soldat i Odense. Efter endt internering på tysk forlangende, kom han til Ribe posthus. Der på egnen underviste han lokale modstandsgrupper i våbenbrug. I maj 44 blev han advaret, at Gestapo var ude efter ham. Så gik turen på cykel til København.

Via venner fra kornettiden, fik han fodfæste på Stevns. Her var han med til at sende jøder og andre flygtninge til Sverige, modtage våben fra luften, være kurer hos Studenternes Efterretningstjenest m.m. Men da skibsruterne blev for kendte og folkene måtte til Sverige, fik T.T. og hans kammerater lavet en ny rute fra Fakse Ladeplads. I Kalk-skonnerterne fik man lavet små lukafer i lasten. Fra efteråret 44 modtog T.T. og hans venner våben på et par nye pladser ved godset Gjorslev.

Men i april 45 stod der en dag nogle Hipofolk, da en Store Heddinge-vognmand skulle køre våben væk til København. Selv blev T.T. og to kammerater overrasket ved godset, og måtte over nogle store plæner forsvinde med to skydende Hipofolk i hælene.

Men »Mads« (T.T.s øjeblikkelige dækningsnavn) og læge Thomsen, Fakse, slap væk i lægens Fordbil. Da de længe efter at være undsluppet, steg ud af bilen, så de den havde 17 skudhuller. Og selv var T.T. såret i venstre overarm. Den kugle sidder i armen den dag i dag. Kuglen havde ved at gå gennem karosseriet tabt noget af kraften. Man turde ikke tage på Fakse sygehus, for der ventede Hipo med 100 pct.s sikkerhed, men gemte sig på

en gård på landet.

Efter befrielsen deltog T.T. og hans venner i hjembringelsen af 8 danske skibe fra Kiel Bl.a. »Peder Skram« og »A.P. Bernstorff«. Via modstandsbevægelsen kom T.T. til militæret. 1957 var han på bevogtning i Gaza. Så blev han chef for det øst-fynske hjemmeværn, til han 1970 kom til det nyoprettede Vignstedcenter med kursus, hotel, skydebaner osv. Her var T.T. og hans kone Kirstine et afholdt lederpar til han i 1988 gik på pension. Nu har han en plantage på 30 tdr. land med 70.000 træer. Mest gran. På 70-års-dagen havde han åben hus hjemme.

Johs. Rasmussen

Efter et landsmøde

Har Pigtråd abonnementer nok?

Da jeg overværede De Erhvervshæmmedes 2-dages landsmøde i Odense sidst i august, slog det mig, at når de 8 afdelinger kan rose sig af et medlemstal på 2522 medlemmer, og når Pigtråd har 2200-2300 abonnenter ialt, så må der være noget galt et sted. Vel ved jeg, at der er mange dobbeltgængere. Mange er f.eks. medlem af Neuengamme-Sachsenhausen-Gestapofangerne-Buchenwald eller en 5. forening, foruden at man f.eks. står i De Erhvervshæmmedes rækker. Og i De Erhvervshæmmede er der også mange koner som medlemmer. Eller måske andre pårørende. Men, trods alt, et strålende højt tal.

Er der nogen, som ikke er abonnent på Pigtråd, så kan det indhentes endnu. Tal med din fangekammerat, mens du har ham. Iøvrigt altid god terapi for de fleste mennesker. Her og lige nu tænker jeg på, om der rundt i krogen kunne opdrives en abonnent. Alting tæller. Også i de år, hvor vi af naturlige årsager stadig får tyndet godt ud i rækkerne.

Venlig hilsen
Johs. Rasmussen
Vejle

Jule- og nytårs-hilsener

I lighed med tidligere vil der også i år være mulighed for at sende personlige hilsener til familie, venner og bekendte. Hilsenerne får fælles tekst som overskrift, og man får sit navn under hilsenen (som visitkort) sammen med foreningshilsenerne.

Prisen for en sådan hilsen er kr. 60,- og bedes bestilt ved indbetaling af beløbet til postgirokonto 9 31 54 54 (checks og postanvisninger er naturligvis også velkomne).

Foreninger bedes aftale størrelse og pris med bladets forretningsfører.

Gensyn med Zuchthaus Dreibergen

Af Kjeld Feilberg, Roskilde

Under Folkestrejken i 1944 blev jeg sammen med 8 andre hentet i Horserødlejren, lagt i håndjern og bragt til Shellhuset i et tysk salatfad. Her overnattede vi, stadig i salatfadet, i den underjordiske garage for næste dag over Vestre Fængsel, hvor vi fik yderligere 6 fanger med, at fortsætte til Zuchthaus Dreibergen i Bützow, ca. 20 km sydvest for Rostock. Et par dage før var et andet hold fanger direkte fra Vestre Fængsel ligeledes som gidsler sendt til det samme tugthus.

Gennem flere år har jeg gerne villet gense stedet for mit tugthusophold, men først efter Tysklands genforening blev ideen nemmere realiserbar. Så da jeg efter en sammenkomst på Mors den 4.-5. maj med gamle fangekammerater fra Frøslevlejren skulle tilbage til Roskilde, valgte jeg at køre gennem Tyskland, dels for at besøge Vikingmuseet i Hedeby og dels for at gense tugthuset.

At besøget så blev gennemført netop den 8. maj, VE-dagen, var et rent tilfælde. Fra mit hotel i Eutin nåede jeg i bilen frem til Bützow tidligt på eftermiddagen.

Ved ankomst til byen fik jeg øje på et højt vandtårn. Det genkendte jeg. Jeg havde kunnet se det fra mit cellevindue, og jeg havde dengang ovenikøbet lavet en tegning af min udsigt, hvor tårnet var med. Jeg troede da, at tårnet var en del af en middelalderborg. - Men nu vidste jeg, hvor jeg befandt mig og kunne med tårnet som ledelys køre direkte til stedet.

Udvendigt så der helt anderledes ud. Portbygningen var bygget om, og der var ikke mere indgang gennem den. Flere mindre beboelseshuse var opført på fløjene af den. Inde bagved kunne jeg skimte nogle firkantede vagttårne, som førte tanken hen på nordamerikanske prærieforter. De er også opført siden krigsafslutningen.

Bad om samtale med direktøren

Nå, jeg fandt frem til den nye indkørsel, hvor jeg henvendte mig i vagten og præsenterede mig, idet jeg bad om at tale med direktøren. Han var ikke til stede. Så bad jeg om at komme til at tale med hans stedfortræder. Der blev ført nogle telefonsamtaler, og endelig blev jeg af en fængselsbetjent ført over i selve fængselsafdelingen gennem døre, der blev låst op og i, hvorefter jeg blev ført op ad den samme trappe, jeg i sin tid var gået op ad ved min ankomst for ca. 47 år siden.

Udenfor direktørkontoret stødte direktøren selv til og inviterede mig indenfor. Han præsenterede sig som Anstaltsleiter Kämpfe. Jeg fortalte ham om min baggrund som tidligere Schuzhäftling i Zuchthaus Dreibergen i sommeren 1944. Jeg formoder, at han dengang endnu ikke var født. Han gav en kort oversigt over de bygningsmæssige ændringer, der var sket med tugthuset siden dengang. Iøvrigt hedder det nu Justizvollzugsanstalt efterfulgt af adressen, idet Dreibergen er faldet bort.

770 henrettelser

Det vækker rimeligvis for pinlige minder, idet der har fundet ca. 770 henrettelser sted indenfor dets mure. Der er opført flere nye fløje, men hovedparten af det oprindelige, i 1835 af røde mursten opførte tugthus adskiller sig tydeligt fra de senest opførte afdelinger af beton. De høje udvendige gitre er nu erstattet med eller indkapslet i betonmure, og indvendigt er der nu blevet opført svære gitre fra gulv til loft mellem de forskellige afdelinger.

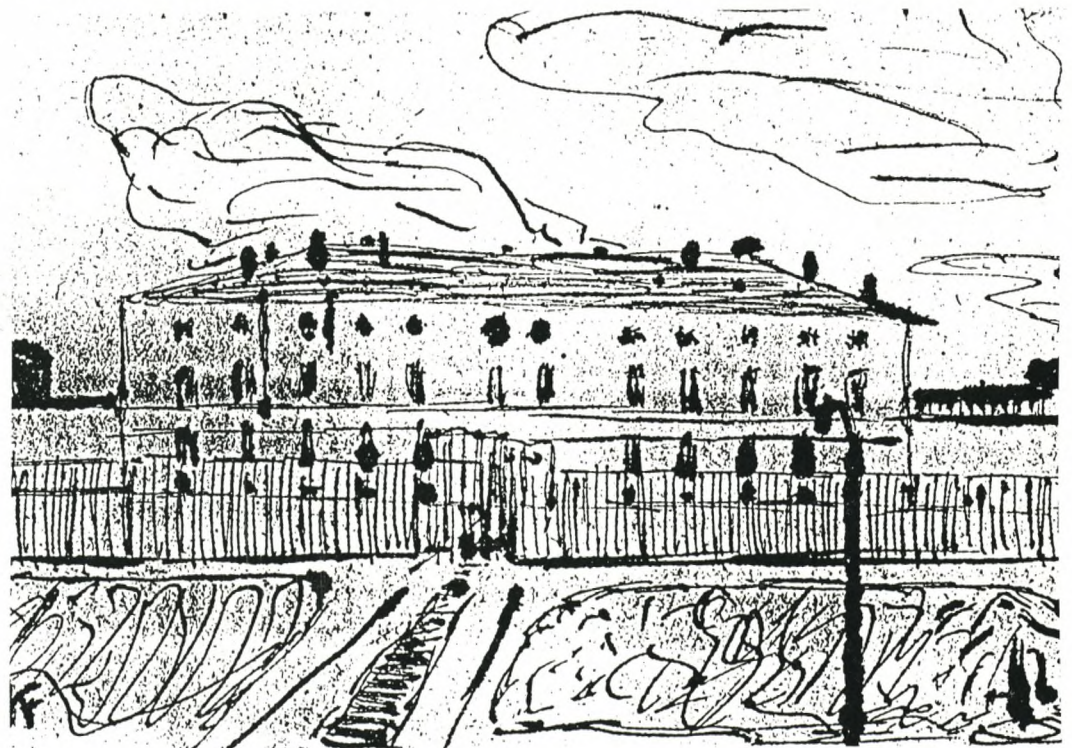
Så startede rundgangen, der efter mit ønske bl.a. bragte os til min tidligere celle. Den lå på 1. sal. Det var celle nr. 2 på sydsiden i hovedfløjens østende.

Til min forundring låste hr. Kämpfe ikke celle 2 op, men gik videre til celle 3. Der var også ændret. Cellerne var mindre, end jeg erindrede dem. Vi var tre mand i hver celle. Jeg delte min med to andre officerer, kaptajnløjtnant Børge Rasmussen af Flåden og min holdkammerat, premierløjtnant Ejner Mortensen. Der var dengang i cellen en treetagers seng med halmfyldte sække, hvis

masker var så store, at lopperne kunne hoppe ugenert ud og ind. Det gav anledning til megen adspredelse, men også irritation, under vores daglige loppejagter. Men nu var cellerne slået sammen 3 og 3, idet de mellemliggende cellevægge er blevet brudt ned.

De nuværende beboere af cellen var på arbejde udenfor cellen. Jeg så dem ikke, medmindre det var nogle af dem, vi senere passerede andetsteds i anstalten. Her virkede celle 3 som spisestue, medens celle 1 og 2 fungerede som soveværelse for de tre straffefanger. De havde hver sin seng med et lille natbord, og på et af disse stod en transistorradio.

Og væggene i soverummet var helt overtapetsret med helsidesbilleder af veldrejede damer kun iført farver og kurver. Vores erotiske oplevelser dengang indskrænkede sig til fra vores cellevindue at iagttage de tre ansatte kontordamer, når de ankom og forlod fængslet ved arbejdstidens begyndelse og afslutning og i forbindelse med middagshvilet. Vi gav dem navne: »Smukke«, »Høje« og »Grim-

Zuchthaus Dreibergen, Bützow. Portbygningen med direktørboligen (udført med halmstrå og blæk) set fra min celle.

Indgangen til selve fængsels afdelingen. De flankerende plankeværk eksisterede ikke i 1944. (fotos K. Feilberg).

me« for at kunne diskutere dem, når vi da ikke var optaget af at fantasere om de middagsretter, vi ville nyde, når vi engang slap ud. Men da jeg engang var kaldt ned på Berufszimmer i anledning af en til mig ankommet Røde Korsforsendelse, så jeg »Smukke« på nærmere hold, og så fik min spirende forelskelse en brat afslutning...

Jeg forsøgte at se ud gennem cellevinduet igen, men udsigten var ikke den samme som dengang. Dels var den tidligere portbygning blevet forlænget og skjulte en del af udsigten fra 1944, dels var træbevoksningen udenfor fængslet i de forløbne næsten 50 år blevet så høj, at man ikke længere kunne se det romantiske »borgtårn«.

Jeg forklarede direktøren om det cellevindue i tværføjens 2. sal, hvor der dengang var skræderværksted, og hvor Houmann, der var tugthusfange (han havde en krigsretsdom), og som havde adgang til en eller anden nyhedskilde, hver aften 5-6 mi-

nutter i kl. 19, når der blev ryddet op på værkstederne, så sit snit til at komme ind, medens fængselsbetjenten havde andet at se til.

Houmann virkede som vores »Pressens Radioavis«

Houmann virkede i de næste minutter som vores »Pressens Radioavis« ved højlydt på dansk at bekendtgøre dagens vigtigste efterretninger ud ad vinduet, medens alle vi danske Schutzhaftlinge stod med ørerne næsten ude gennem vinduesgitteret for at høre de ofte opmuntrende nyheder. Det var i den periode, hvor de allieredes lynfremstød gennem Frankrig og den polske Warshawa-opstand fandt sted. En af vores franske medfanger, Pierre la Hay, havde tegnet et Frankrigskort til mig, så vi i al fald i vores celle kunne følge med i begivenhederne.

Det var også gennem Houmann, vi om aftenen den 20. juli på denne måde modtog nyheden om attentatet på Hitler. »Nu måtte krigen da

snart være forbi«, tænkte vi, og den halve nat morsede vi nyhederne og vores kommentarer videre til vores danske medfanger, så hele tugthuset genlød deraf. Næste dag klagede de kriminelle fanger over os, fordi de ikke havde kunnet sove på grund af vores banken.

De skar ned på madrationerne

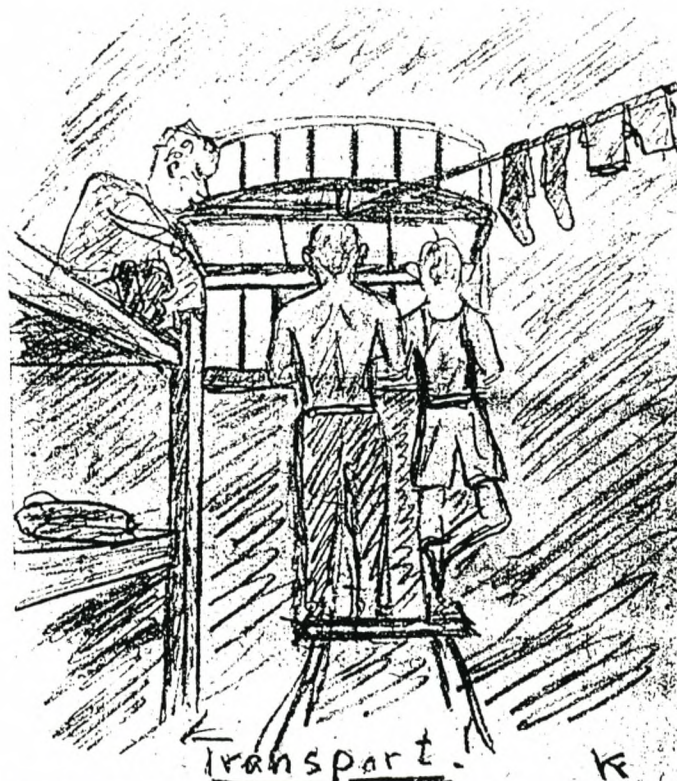
I min nabocelle til venstre sad revisor Steen Hansen foruden den tidligere Spaniensfrivillige, Vilmer Petersen, og en 17-årig tysker, der havde siddet i Horserød. Dem spillede vi skak med, idet vi morsede trækkene til hinanden. Det lykkedes iøvrigt Steen Hansen ved sine hypnotiske evner at påvirke fængselsdirektøren til at give tilladelse til, at han abonnerede på nogle danske aviser. Det drejede sig om »Berlinsche Zeitung« og »Nazionalzeitung«, som kun 2-3 dage gamle gik på omgang i vores celler. Derimod fik han ikke lov til at holde Politiken.

I den anden nabocelle sad Knud Børge Jensen (»Sprængschmidt«), Dössing (en søn af Det kæmpende Danmarks repræsentant i Moskva) og Per Ulrich. En af de nætter, hvor humøret var

særligt højt, sang de Internationale ud ad cellevinduet mod direktørboligen lige overfor. Det fik forbløffende nok ikke alvorligere konsekvenser. Blot skar man ned på de danske Schutzhaftlinges madration, idet man tog den såkaldte »Nachgabe« fra os. Til os 3 officerer i celle 2 fortalte den iøvrigt sympatiske afdelingsleder, en tidligere Panzerunteroffizier, hvad grunden var til den reducerede madration, medens man til kommunisterne fortalte, at repressalien skyldtes, at »officererne ikke ville arbejde«.

Skrev til Højere Pancke på toiletpapir

Hvad det sidste angik, da havde vi haft adskillige skærmydsler med fangevogterne, der dog hidtil altid var endt med, at de nærmest undskyldte deres fremfusenhed overfor os. Vi var alle tre taget til fange samtidigt på Øresund på vej tilbage til Danmark fra Sverige, og den tyske chef for patruljeringen på Sundet havde da erklæret os for krigsfanger. - Vi vidste godt, at dette naturligvis ikke kunne holde, da vi jo var taget i civil, men ikke desto mindre henholdt vi os principielt dertil og forlangte ved gentagne lejligheder, bl.a. ved brev

Zuchthaus Dreieberg, Bützow. Celleinterieur. Når der kom eller gik transporter strømmede vi til vinduet.

Zuchthaus Dreibergen, Bützow. Et hjørne af min celle. Børge Rasmussen skriver til den højere Pancke. (Her udført med halmstrå og blæk).

skrevet på toiletpapir til den Højere Pancke, at blive overført til en krigsfangelejr.

En eftermiddag, da vi lå på sengene og småblundede efter d'Artagnans princip: »Når man sover, spiser man ikke«, raslede det med nøgler, og den eneste usympatiske af vores fangevogtere, »Nazidrengen«, kom ind. »Allerede færdige med arbejdet,« spurgte han, hvortil vi svarede »Ja«. - Men så opdagede han, at sækken med selvbindergarn, som vi ved hjælp af et sytommersøm skulle løse knuderne på og ordne, var urørt.

»De skal arbejde,« udbrød han. »Vi arbejder, når det passer os,« svarede vi. Han blev rødere og rødere i hovedet, opgede på sækken og kommanderede: »Arbejd!« - Vi var klar over, at han lagde op til en mytterisag, og for mytteri var der sikkert dødsstraf i Tyskland på det tidspunkt. - Så forklarede vi, at vi som officerer og krigsfanger i henhold til Genferkonventionen ikke var forpligtede til at arbejde, men at vi kunne forlange at komme til at arbejde, dersom vi ønskede det.

Så fyrede jeg en af mine standardreplikker af: »Som kongelige danske officerer er vi ikke vant til en sådan behandling. Vi vil skrive og klage til Reichmarschall Göring, der er en personlig ven af vores kammerater.« - »Officerer, dem hænger vi på træerne i Berlin,« udbrød han, men blev alligevel lidt mere afdæmpet, som om han var bange for at have sagt for meget, idet jeg samtidig svarede:

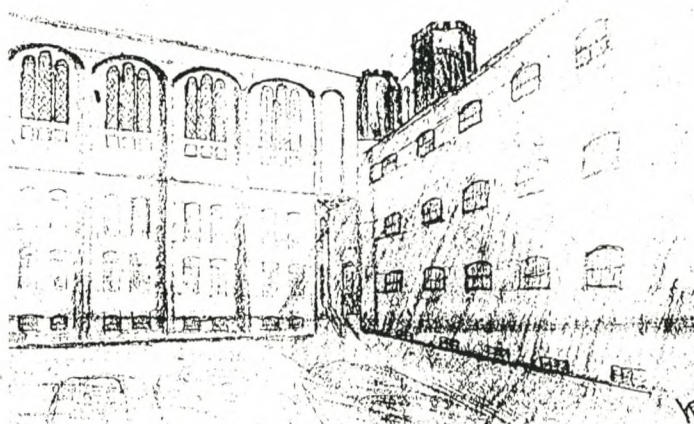
»Meget interessant!« Godt iøvrigt at han ikke tog mig på ordet, for ingen af os kendte nogen, der hed Göring.

Vi bad nu fangevogteren om at sørge for, at vi kom til at tale med direktøren. - Det var jo ikke sikkert, at direktøren ville tale med os, svarede han, og hvad ville vi tale med ham om? - »Arbejdet.« - »Om at De nægter at arbejde?« - »Nej, om arbejdet!«

Så trak »Nazidrengen« sig tilbage og låste døren. Da kom Morten i tanker om noget. »Vi vil s'gu have at vide, hvad han hedder,« og Morten trak i signalklappen, der markerede udenfor cellen. Det raslede igen med nøgler, og Oberwachtmeisteren kom atter ind, denne gang med en overlegen mine, som om han troede, at vi sikkert ville bede om godt vejr. Morten, var var høj, rødhåret og krøllet, stillede sig op og stirrede med sine store øjne ned på tyskeren, idet han sagde: »Hvad hedder De egentlig?«

Fangevogteren mindede om en ballon, der blev punkteret. Han begyndte at hakke og stamme, idet han forklarede, at det havde han ikke lov til at sige, men han var Oberwachtmeister og fungerende Hauptwachtmeister. - »Godt,« sagde Morten. »Så meld direktøren, at vi også vil have tilladelse til at ryge og til at opholde os mere i fri luft, samt til at tale sammen, når vi er på gårdtur.«

På dette tidspunkt fik jeg et strålende indfald: »Vi ønsker også at få et reglement.« - »Der er et reglement i cellen,« svarede han. Det vidste

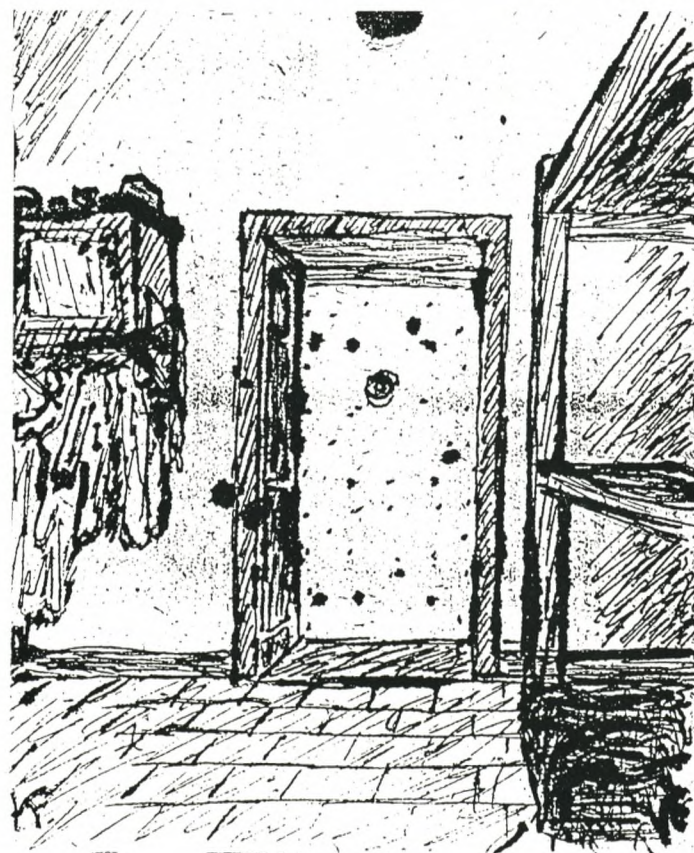
Zuchthaus Dreibergen, Bützow. Fængselsgården, vi blev luftet i.

jeg godt, men jeg var kommet i tanker om, at det kun omhandlede forhold som straffefanger, og vi var jo Schutzhäftlinge, altså varetægtsarrestanter. »Nej, der er ikke,« svarede jeg.

Så nærmest sprang han ind i cellen, idet han skubbede Morten og mig til side, idet han triumferende slog op på en side og sagde: »Der kan De selv se. Der står, at De skal arbejde.« Jeg tog reglementet ud af hånden på ham, idet jeg slog op på forsiden. »Der står Reglement für

Strafengefangenen. Det er vi ikke. Vi er Schutzhäftlinge.« - »Ja, men det her er jo en Strafengefangenenanstalt og ikke en Schutzhaftanstalt.« - »Vi har ikke bedt om at komme her, og vi forlanger at få et reglement. Det vil vi også tale med direktøren om.« - Så trak »Nazidrengen« sig endelig slukøret tilbage.

Den næste dag kom han og tilbød os en ekstra portion af middagsmaden. Det var ærtesuppe, noget af det bedste, fængslet kunne byde på. Jeg, der stod forrest, afslog det,

Zuchthaus Dreibergen, Bützow. Celleinterieur. (Udført med halmstrå og blæk).

idet jeg sagde: »Nej tak, vi ønsker ikke nogen særbehandling.« - »Tag nu imod det. Det vil gøre Dem godt.« - Atter svarede jeg: »Vi ønsker ikke at blive behandlet anderledes end vores kammerater.« - Men da han gentog tilbuddet for tredje gang, sparkede Ras mig diskret over hælen, så jeg lod mig overtale, og vi nød alle tre godt af den ekstra liter ærtesuppe. - Samme eftermiddag kom han iøvrigt og gav hele vores hold en ekstra gårdtur.

Erindringerne vældede frem

Sådan vældede den ene erindring efter den anden ind over mig, men vi måtte videre på turen, og næste mål var den fængselsgård, hvor vi dengang blev luftet. Den er i mellemtiden blevet snævret noget ind på grund af en nybygget tværføj, men ellers så den ligesådan ud. Det var her, vi gik rundt i enkeltkolonne med 6 meter mellem hver mand uden at måtte tale sammen, indtil vores skriverier og andre anstrengelser i slutningen af august bevirkede, at vi fik lov til at spadsere sammen to og to og snakke med hinanden. Det var herfra, vi ved et par lejligheder så, når den danske sømandspræst Boas fra Hamborg og hans tolk, Hiltgunt Zassenhaus, havde møde med de danske straffefanger og fra besøgszellen af og til kikkede ud på os andre. Vi forsøgte også at komme i forbindelse med dem, men det lykkedes ikke. Fangegården tegnede jeg dengang, idet jeg hver dag indprentede mig nogle enkeltheder, som jeg så tilføjede på den tegning, jeg gennem adskillige uger således udførte på toiletpapir med en blyantstump organiseret på afdelingslederens kontor.

Jeg var spændt på senere at kunne sammenligne tegningen, som nu er på Frihedsmuseet, med det fotografi, jeg nu under besøget optog fra fængselsgården. Men det måtte vente. - Endelig var vi oppe i den tidligere fængselskirke, som formentlig har været lukket under Hitler, og i al fald medens vi opholdt os i tugthuset. Rummet var nu indrettet som teater- og foredragssal for fangerne.

Hiltgunt Zassenhaus erindres

Vi endte rundturen på anstaltlederens kontor, hvor denne bød på kaffe, som jeg dog måtte sige nej tak til, da jeg skulle videre. Men inden jeg forlod fængslet, bragte han Hiltgunt Zassenhaus på tale og viste mig endvidere en lille bog, der på norsk og tysk fortalte om de norske fangers ophold i Dreibergen under krigen. Til slut lovede jeg Herr Kämpfe at sende fotokopier til anstalten af mine tegninger på Frihedsmuseet. Han på sin side bad mig meddele andre tidligere danske fanger, jeg kendte, at han med glæde ville modtage dem, som han havde modtaget mig. Iøvrigt havde han allerede haft besøg af en anden dansk fange.

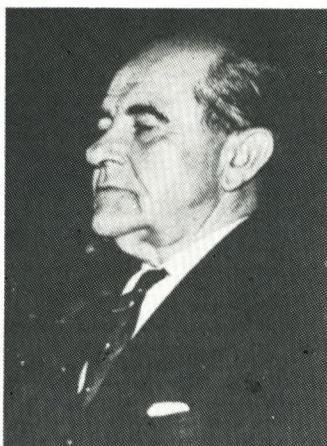
Han fulgte mig til indgangen. På vejen passerede vi en mindsten for de fanger, der var døde i tugthuset. Der var navne på en halv snes stykker, der angaves at være døde af sult. Derimod var der intet om de ca. 770 mennesker, der var blevet henrettet i tugthuset, dels med guillotinen, dels hængt. Især tog henrettelserne fart efter attentatet mod Hitler.

Det at Dreibergen netop anvendtes til henrettelser forklarer, hvorfor det var hertil vi 25-30 gidsler blev ført under Folkestrejken. De tyske myndigheder i Danmark har ikke fundet det hensigtsmæssigt at foretage egentlige gidselhenrettelser i Danmark. Det reddede os formentlig i første omgang, men derefter er vi vel i et par måneder holdt i en slags hyttefad i Dreibergen, indtil tyskerne i Danmark definitivt - bl.a. som et resultat af Folkestrejken - opgav at foretage direkte henrettelser af gidsler.

Adskillige år efter krigen hørte jeg om, at der i Dreibergen blandt de danske medfanger havde verseret et rygte om, at vi i vores celle havde »dresseret nogle af fangevokterne til at banke på, inden de kom ind til os«. Dette kan jeg herved dementere, men som det fremgår af det her refererede, har det været en meget lille fjer, der er blevet til fem høns.

Kjeld Feilberg

Hvem financierede modstandsbevægelsen?

Per Federspiel

Det er rigtigt, som modstandsbevægelsens fornemste historiker, dr.phil. Jørgen Hæstrup, Odense, understreger det gang på gang i sin fine lille bog »Vildnis og Grundtvigsplan« (108 sider, 98 kr. Odense Universitetsforlag), at vi ved ganske lidt om, hvordan det hele blev betalt, når der skulle laves modstandskamp.

Jeg kan berette, uden stolthed, men heller ikke med særlig dårlig samvittighed, at i den gruppe i København, som jeg tilhørte (en slags blandet landhandel med et blad og en række større og mindre aktioner af alle slags), at her klarede vi det med duplikatorpapir, en enkelt gang også en rotaprintmaskine, ved at låne tingene hos værnemagerfirmaer. Det sparede på nogle af driftsomkostningerne. Også fordi flere af os efterhånden var under jorden og uden ret mange eksistensmuligheder. Udover gratis husly, evt. gratis mad hos venner og bekendte. Lånte vi en tidlig morgen på Åboulevarden en varevogn, helst fra et tysksindet firma, så betalte vi altid chaufføren en mindre erkendtlighed og ringede til hans firma, at han og vognen havde været i tvungen tjeneste »for fædrelandet«.

Man udstedte ikke kvitteringer eller førte bog over sine illegale transaktioner. Tit havde man et venligsindet bagland. Med penge for illegale blade, husly, mad. Og var man meget illegal, skulle der også skaffes rationerings-

mærker. Men er meget tilfældigt, så ved man fra forsommern 1943 noget mere. Alting gik nu stærkt. Nogle fagforeninger, også Arbejdsgiverforeningen og f.eks. rederi A.P. Møller, ja mange store og små firmaer og organisationer rakte en hjælpende hånd.

Især da danske jøder fra oktober 1943 skulle hjælpes til Sverige i en fart, skabtes mange illegale bådruter. Ofte tilfældige fiskeskuttere. Mod betaling. Fra »ofrene« selv. Eller gode venner. Og fra Det mosaiske Trossamfund. Efterhånden var der plan i det. Og efter besættelsen fik man en del arkiver og regnskaber hjem fra de svenske tilholdssteder. Især Malmø og Helsingborg. Meget om disse ruter findes på Rigsarkivet, Frihedsmuseet og Bangsbomuseet i Frederikshavn.

Men ikke bare sejlruterne kostede en hel del. Også bladarbejdet: Papir, stencils, farve, ja også noget til rigtige bogtrykkerier. Og efterrettingsarbejdet. Sabotagen. Kurértjenesten. Transport. Kurerer, hvor billige de end var, kostede. Af og til måtte man ty til lange og dyre taxature, når noget virkelig brændte på.

Elias Bredsdorff nævner i »Min egen kurs«, hvordan han gennem HK kom i kontakt med generalkonsul Erik Hermansen. Det gav mange penge fra tekstilbranchen. Man mødtes gerne lørdag formiddag hos grevinde Erna

Ole Lippmann

Svend Truelsen

Hamilton ved Østerport. Og her kunne det dreje sig om både 20.000 og 30.000 kr. Mange penge dengang. - Maleren J. Andersen-Nærum nævner i sin bog »Udfordringer«, hvordan han hentede smukke beløb i Nationalbanken. Og fhv. fisker og SF-folketingsmand Holger Viveke nævner i »Bagbord bagom«, hvordan Skipper Clement- og Niels Ebbesen-mærkater gav penge.

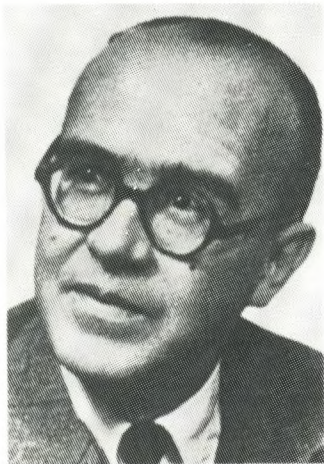
Noget, som fra første dag betaltes rent ud fra dansk side, var Efterretningstjenesten. Som Ebbe Munck sagde det: »Vi vil have noget at tilbyde, og vi vil selv betale det.« Svend Truelsen fik dog i Landsbrugsrådet, hvor han var ansat, noget camoufleret. Telegraftjenesten: Ja, der var de britiske modeller for store og for dårlige, sommetider også medtagne efter nedkastningen. Så i stedet opfandt ingeniør L.A. Duus-Hansen en ny, let dansk model, som ligefrem imponerede i England.

Våben? Ja, det meste kom fra luften fra England. Men der kom også våben fra engelske til danske kuttere midt ude på Nordsøen. Og fra Lysekil i Sverige et parti svenske maskinpistoler. Hvordan våbenene, en stor post, blev betalt, drøftede man aldrig. I marts 1944 stillede A.P. Møller i Sverige en bankgaranti på 2 mill. kr. - for svenske våben. Landsretssagfører Per Federspiel opbyggede fra 1942 til sin arrestation 3.4.1944 en stor finansiering. Sammen med Ebbe Munck i Stockholm. De kaldte det »Grundtvigsplanen«, og den blev SOEs vigtigste økonomiske fundament. Vi ved meget om hvem, hvor og hvornår der skete sabotage. Men kun lidt om finansieringen. SOE sendte efterhånden våben

ned mange steder. Først i Jylland. Og først i Hvidsten (marts 43). Siden over hele landet. Våbnene var gratis. Der skete næsten totalt stop vinteren 43/44, fordi englænderne brugte alle kræfter på den kommende invasion i Frankrig. Men fra august 1944 steg tempoet uge for uge med våben ned over Danmark.

Frihedsrådet fik, ifølge Mogens Fog, efterhånden sin egen økonomi. Især skaffede ingeniør Chr. Ostenfeldt disse penge. Fra P.M. Daell, Dannels Varehus, fra A.P. Møller og andre. Banker, rederier, firmaer. En del gik til de væbnede styrker under Rådet, og resten overgik efter 5.5.1945 til Frihedsfonden som et grundbeløb, da den blev startet. Jødeflugten til Sverige kostede i oktober 1943 måske 15 mill. kr. (iflg. Marcus Melchior's erindringer). Noget kom vel også fra svenske jøder. Lægforeningen og Arbejdsgiverforeningen støttede. Også til den illegale presse, til interneredes pårørende, fra december 1943 tillige til sabotørerne. Her kan nævnes lægerne Steffen Lund og K.H. Køster, ingeniør T.K. Thomsen, admiral Carl Hammerich, professor Brandt Rehberg, finansminister H.C. Hansen osv. Sent i efteråret 1943 fik general Gørtz 250.000 kr. og admiral A.H. Vedel 50.000 kr. - begge til de afvæbnede styrker. Folkestrejkerne gav deltagerne mange personlige afsavn. Dog må siges, at i Odense gav mange firmaer løn under strejken.

Anden del af bogen behandler forholdet Danmark-England. Sommeren 1945 forhandlede finansminister H.C.

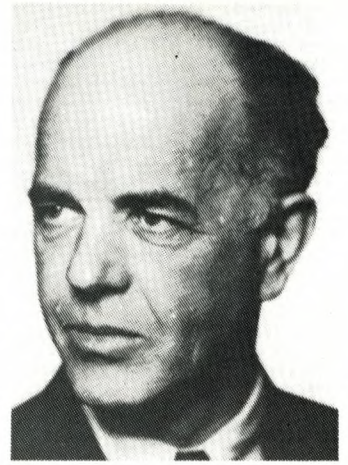
Fl. B. Muus

Hansen, Herman Dedichen (stod flere i Frihedsrådet nær, også Gørtz og de gamle politikere og en tid rådgiver for Fl. B. Muus, siden hans efterfølger i det finansielle), Per Federspiel og embedsmanden H.C. Andersen (fra H.C. Hansens ministerium) med SOE i London om, hvad Danmark var blevet skyldig. Federspiel husker, at Danmark blev rost. Ingen andre lande havde selv henvendt sig i London om en sådan »gæld«. Den endelige regning blev på 341.161 pund eller 6.667.972 kr. Beløbet gjaldt alt, bortset fra flyveturene til Danmark.

I december 1941 havde Ebbe Munck aftalt »Grundtvigsplanen« i Stockholm med Peter de Hemmer Gudme. Og i januar 1942 kom Per Federspiel så til Stockholm og overtog planen til dansk brug. For at »vaske pengene«, kunne man næsten sige, og så tyskerne ikke fik mistanke, oprettede Federspiel bl.a. et illegalt A/S Nordisk Rederi med fire skibe. Dels til illegal trafik, men også så han kunne sælge skibene, når og hvis han skulle bruge mange penge. Som regel slap han med kraftig belåning. Et andet betalingsmiddel var diamanter. Smuglet fra England til Danmark via bl.a. firmaet Georg Jensen Sølv. Og siden solgt til danske juvelerer. Pengene tilfaldt så SOE-arbejdet og faldskærmsfolkene i Danmark.

I starten fik Flemming B. Muus 60.000 kr. om måneden. Senere 100.000 kr. I Jylland var Ole Geisler Muus' tillidsmand. Fl. Juncker klagede somme tider, og Federspiel var ingen beundrer af Muus' dispositioner og store forbrug. Muus kunne være ødsel og letsindig, når han gik i byen. (Det hørte vi også nylig i TV 2's udmærkede serie med kendte modstandsfolk. Her kritiserede både Toldstrup og Fl. Juncker Muus, både m.h.t. privatforbrug og fordelingen mellem København og Jylland.) Fra Muus gik mindre beløb til Frit Danmark, Studenternes Efterretningstjeneste, til Svend Truelsen og til Jylland.

Først da Ole Lippmann i februar 1945 kom til København som afløser for den på alle måder nedslidte (og altså

Herman Dedichen

meget letsindige) Muus, først da fik Toldstrup nogle rimelige beløb sendt. Inden da havde Toldstrup ligefrem måttet have store personlige lån i Landmandsbanken i Aalborg. En overgang søgte Muus hos Gestapo at løskøbe Monica Wichfeld, men det lykkedes som bekendt ikke. Efter Muus' afrejse til London, gennemgik Dedichen hans regnskaber. Og beklagede sig om dette bl.a. til Schjødt Eriksen, til Erik Sidenfaden i Stockholm og til London. Muus havde som bekendt også en hemmelig privat konto i Handelsbanken på Bernstorffsvej, nemlig ½ million kroner. Den sag blev opklaret efter krigen og gjorde, at England siden ikke ville se ham indenfor landets grænser.

3.4.1944 blev Federspiel afholdt af Gestapo, som vidste, hans dækningsnavn var »Husmanden«, men ellers ikke kendte ret meget til hans betydning. Adam Moltke overtog jobbet, idet man havde imødeset, at tingene kunne gå galt. I september 1944 måtte Moltke selv gå under jorden, men helt til befrielsen var han alligevel den centrale kassemeister.

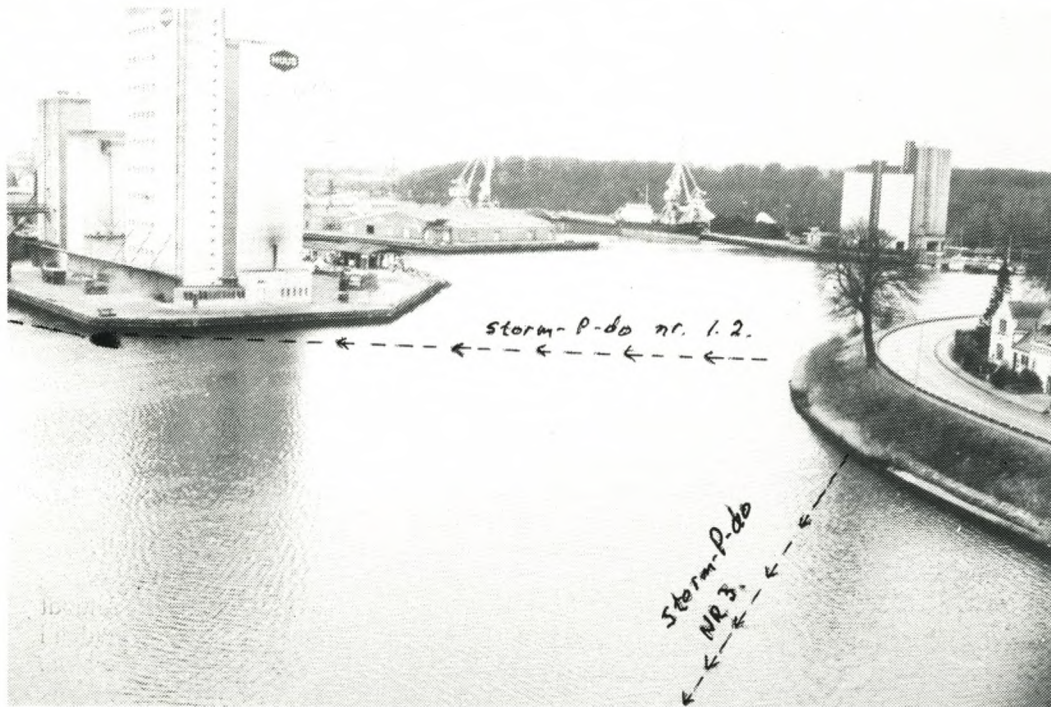
Fra december 1944 kom der midler fra den danske stat til det illegale arbejde. I alt 50 mill. kr., godt camoufleret på statsbudgettet af hensyn til evt. mistænkelige tyske øjne. Pengene gik fra H.C. Hansen til Dedichen og fra denne videre ud til forskellige modstandschefer. Der blev også brugt penge til Norgeshjælpen, til Røde Kors-pakker til danske Gestapofanger og hjælp til de danske familier, der havde mistet forsørgeren.

Johs. Rasmussen

En våd fuser

En aktion i Odense havn 24. okt. 1944

Dette er en beretning om en aktion, der helt kontant mislykkedes. En beretning der også fortæller, at modstandsbevægelsen også kunne lide nederlag i vores kamp mod besættelsesmagten, og hvor vi lærte, at også tilfældigheder kunne spille forstyrrende ind i vores, ellers grundige, forberedelser.

Odense havn. Nr. 1 og 2 blev søsat fra Næsbyhoved skov til Engelskaskajen. Derfra blev de begge afskudt imod de 5 tyske hurtigbåde, der lå i bunden af Østre havnebassin. De gik begge to i kajen og detonerede. Nr. 3 blev ligeledes afsendt fra Næsbyhoved skov og målet var et norsk kornskib der lastede (stjal) korn fra Viktoria-møllen.

Den særdeles aktive sabotage-gruppe »Walther« Gr., opprioriterede i foråret 1944 skibssabotagen i Odense havn.

Anledningen var de tyske okkupanters planer om en flyveplads i Beldringe-Lunde, og materialer og udstyr begyndte i en strøm at anduvede kajerne i Odense havn.

Ialt angreb gruppen 16 skibe i havnen frem til april 1945 - heraf 5 tyske motor-torpedobåde.

Det er angrebet på disse 5 tyske marinefartøjer, denne beretning omhandler.

Efter det vellykkede angreb på den tyske smørgebåd »Hever«, hvor en enkelt mand svømmede over kanalen med en bombe om halsen og sænkede båden, drøftede gruppen andre metoder til sænkning af skibe, der anløb havnen med materialer til bl.a. flyvepladsen.

Der var enighed om, at det at svømme med en bombe om halsen var for risikabel en affære, og selv om »K« tilbød

at tage turen endnu en gang over havnebassinet med en ny bombe, blev dette afslået af gruppens øvrige medlemmer.

Den geniale ide!!!

4 af gruppens medlemmer, der alle arbejdede på Wittenborgs automatfabrik, udtænkte og tegnede en lille båd, som kunne bære en bombe under kølen.

Båden skulle forsynes med en elektro-motor, som blev organiseret fra flyvepladsbilernes gengas-generator-anlæg. Tilhørende akkumulatører blev fremskaffet på samme måde.

I en af kammeraternes kældre blev der fremstillet en prøvemodell, og inden vi fik set os om, var der produceret tre sådanne både. De blev omgående døbt »Storm P-doer«.

I første omgang blev de tre både fragtet til kajakklubben »Delfinen« ved første færgested i Stige by for at blive færdigbygget og derefter prøve-sejlet.

Her var vi godt kendt, da en

af gruppens medlemmer var formand for kajakklubben, og det var samtidig et glimrende skjulested for vore SP-doer.

Under klargøringen i klubhuset hørtes en stærk brummende lyd, og et par af kammeraterne kikkede forsigtigt over dæmningen, og hvilket syn - 5 tyske marinefartøjer af typen motor-torpedobåde, populært kaldet hurtigbåde, var på vej op i Odense havn.

I torpedorørene stak torpedoernes hoveder ud af rørene, og på dækket agter på båden stod dybvandsbomberne på rad og række. Nu blev der febrilsk travlhed med færdiggørelsen af de tre SP-doer, for sandsynligvis skulle mandsskabet på de tyske marinefartøjer kun være i havn for at hvile et døgn og proviantere. Altså måtte vi samme nat foretage et angreb og forsøge at sænke eller beskadige de tyske fartøjer.

En enkelt prøvesejlads blev det til med en af vore SP-doer, og den faldt tilfredsstillende ud. Båden var ca. 1 m lang og

skulle bære en motor + akkumulator, og et stativ, der var fastgjort under båden skulle holde en 5 liters petroleumsdunk fyldt op med sprængstof.

Det store problem var, om to af disse både kunne klare at sejle en retlinet sejlads ved egen kraft de 350 m, der var fra hjørnet af Engelskaskajen og op i bunden af Østre havnebassin, hvor de tyske fartøjer havde lagt sig.

Den tredje af bådene skulle klare en tur på 110 m over bassinet til en norsk korndamper, der lå ved kajen ved »Munkemølle« og »Viktoriamøllen« og lastede korn, antagelig til Tyskland.

Denne SP-do skulle, i modsætning til de to andre, styres med snoretræk.

Ville forsøge et angreb samme nat

Vi var enige om at forsøge et angreb samme nat, og al grejet blev grundigt gennemprøvet. Akkumulatørene blev ladet op til fuld styrke og de elektriske installationer målt efter.

De tomme petroleumsdunker blev fyldt op med P.E. nr. 2-plastisk explosive, der havde en sprængkraft på 17.000 m pr. sekund.

Dunkene med det kraftige sprængstof blev spændt fast i et stativ og boltet fast under kølen på de 3 SP-doer.

Sprængstoffet skulle antændes med en elektrisk detonator, der blev kortsluttet ved berøring, f.eks. med en skibsside.

Ved mærkets frembrud var gruppens medlemmer samlet i skibshuskarveret, hvor de fleste medlemmer boede og kendte hinanden fra deres skole, Sct. Hans skole, og turen gik i første omgang til færgestedet ved Stige by.

Færge-Hans, der stod for den daglige færgefart over kanalen, var informeret om aktionen og havde sejlet den lille hånddrevne færge over på den østlige side af kanalen, således at vi kunne bruge den til vores overfart senere på natten med mandskab og materiel.

Vi kom over ad to gange og fik SP-bådene, dunkene med sprængstof og akkumulatørene fordelt på gruppens medlemmer, og vi cyklede nu

på kanalens vestside frem mod havnen.

En gang imellem gnistrede akkumulatorerne, når de af vanvare rørte ved cykelstellet.

Ved Nisted var det spændende, om der var fri passage. Her var anlagt et tysk flak med lyskaster og en lille luftværnskanon, ca. 200 m fra kanalen.

Men de tyske soldater hyggede sig i deres barak, og vi listede os i ro og mag forbi Nisted.

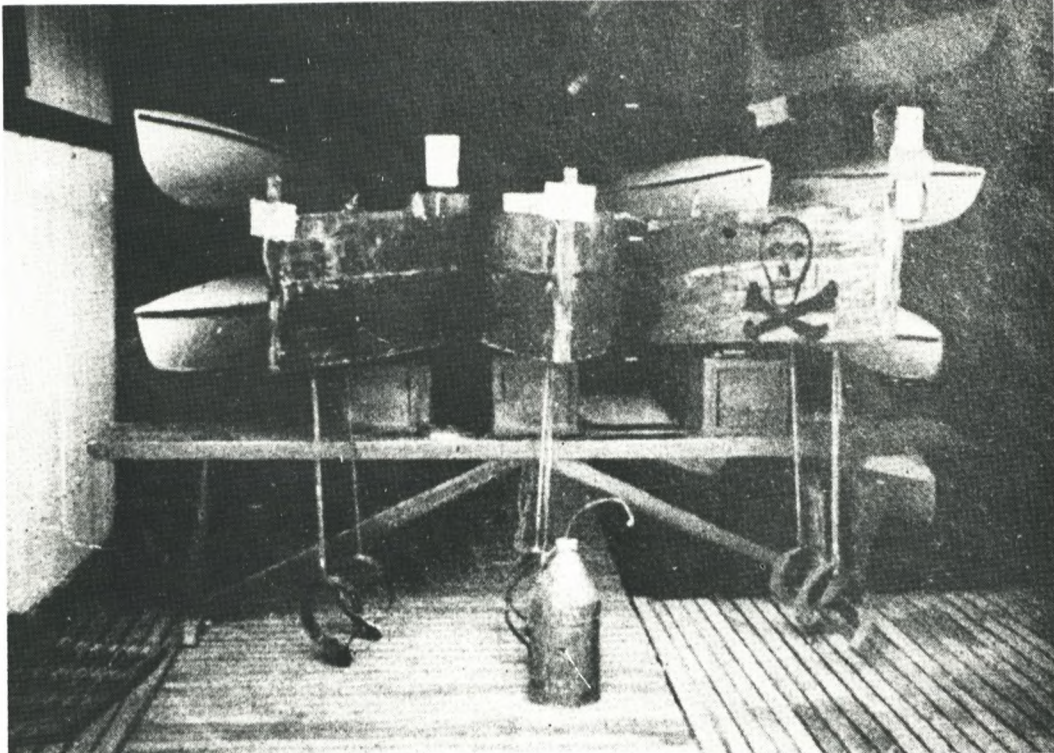
Da vi var nået frem til kanalvejen, så vi, hvordan tyskerne havde garderet sig for angreb.

I et af motor-torpedobådernes tårne var anbragt en kraftig lyskaster, der hver 30' sek. oplyste hele havneområdet og i særdeleshed Østre havnebassin.

I lyskeglens spor fulgte en 20 mm maskinkanon klar til skud.

Den norske korndamper havde ligeledes en kraftig projektør, som den verfede op og ned langs kajens side. De ventede åbenbart kun angreb fra landsiden.

Vi kunne ikke se nogen kanon, og da den holdt sin projektør på den østre side af havnekajen, skønnede vi, at aktionen kunne gennemføres med lidt held.

»Storm P. doer« i et bådhus. Dunknen foran er fyldt med sprængstof og tændledning. Bemærk dødningshovedet.

Vi drejede nu ind i Næsbyhovedskoven for at være i dækning af den tyske lyskaster, og vi nåede ud til havnen i ly, og i læ af Englandskajen.

Vi monterede nu vore tre SP-doer i dybeste stilhed, ingen mælede et ord, men hænderne arbejdede febrilsk, men hurtigt og sikkert.

Da arbejdet var gjort, blev de to første SP-doer båret

ned til bassinkanten. Her lå en fladbundet pram parat. Den var anbragt der til transporten over bassinet til Englandskajen, på hvis hjørne de to SP-doer skulle foretage deres ensomme sejlads de 350 m op til de fem tyske fartøjer, og helst detonere mod skibssiden på bådene.

Den tredje SP-do blev båret hen på højde med den

norske korndamper, men fremstødet måtte foregå, når lyskasterens stærke stråle kørte den anden vej.

Skulle styres med snoretræk

Denne SP-do skulle styres med snoretræk fra bolværket, og styrepinden var anbragt agter på SP-doen.

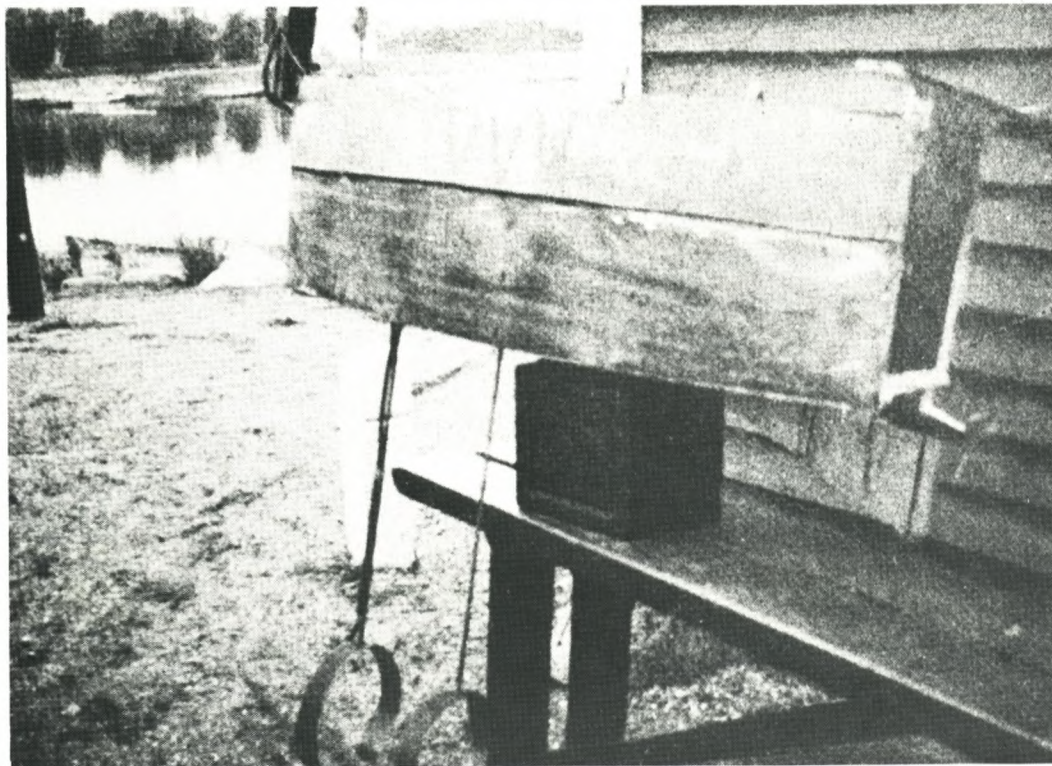
Alle tre SP-doer var forsynet med hver en NEFA-lygte, der lyste svagt bagud med en lille rød plet, for at vi kunne følge deres færd over havnebassinets.

Prammen med de to SP-doer blev nu gjort klar. De skulle som de første sendes af sted.

I båden entrede 4 mand, Carlo, Ivan, Bussi og Kristian, og forsigtigt og lydløst begyndte transporten over bassinet til Englandskajen.

Imens riggede resten af gruppen den tredje SP-do til og fik den søsat, liggende fladt hen ad jorden for at undgå den tyske lyskaster og ikke mindst maskinkanonen.

De fire mænd i prammen nåede uden uheld frem til affyrringsstedet, og Bussi fik forsigtigt den første SP-do frem til sig i stævnen, ligesom nr. 2 hurtigt blev ført frem til affyrring. Nu ventede vi kun på, at lyskasterne skulle slukke, og vi havde 20 sekunder til at få dem sendt af sted.

En »Storm P. do« Bemærk skruen, styr, akkumulatoren og indretning til fastgørelse af bomben, der er beregnet til at møde skibssiden og eksplodere ca. en meter under vandlinjen.

Vi holdt vejret i bar' spænding

Først blev lanterne tændt. Så kontakten til motorerne, og de brummede ganske svagt. Og endelig den sidste og afgørende operation, og den farligste, at slutte strømmen til den metalplade og bøjlen, som skulle kortslutte den elektriske detonator.

Bussi meddeler, at den første fulgte kursen ned mod de tyske marinefartøjer, og at nr. 2 fulgte lige i kølvandet på den første. Vi holdt vejret i bar spænding.

Men... nu lyder pludselig hans stemme, hæst og ophidset: »De drejer sku', lad os se at komme væk!«

Vi greb bundbrædderne og begyndte at ro væk, men blev blændet af et lysglimt og et efterfølgende kæmpebrag, der slog al luften ud af lungerne på os, og vi fik blodsmag i munden.

Sekunder efter kom der et nyt lysglimt og et brag, der igen tog pusten fra os.

Og så, for at det ikke skulle være løgn, kom der nu fra luften en sværm af store brosten, store stykker træ fra boldværket og grus og sten. Vi dækkede os, så godt vi kunne, og da det værste var overstået, fik vi travlt med at komme væk fra gerningsstedet for omgående at ryge ind i et nyt problem.

Til vores rædsel så vi nu, at SP-do nr. 3, som skulle sendes over mod den norske kornbåd, var gået ud af kurs og sejlede i en rundkreds. Snart så vi den røde lanterne, snart blev den væk. Ville vi kunne gribe SP-doen i farten, inden den berørte vores pram, og vi ville ryge ad helvede til?

Tyske skudsalver

Vi roede for fuld kraft for at komme tilbage til vores base. Alt imens drønedes skudsalverne fra tyskernes maskinkanon ud over havnebasinet og i fuld projektørlys.

Det var et fantastisk skue, men vi havde ikke lyst eller tid til at nyde skuet, nu var det med at komme i land, så kræfterne blev lagt i.

Vi roede på livet løs, medens vi holdt øje med den løbske SP-do. Når vi så den røde lanterne, åndede vi lettede op, for så vidste vi, den sejlede væk fra os. Når vi ikke

kunne se den, var alle vore sanser i alarmtilstand, så havde den kurs ned mod os. Men vores trængsler fik snart en ende. SP-doen tog pludselig kurs mod sit udgangspunkt, boldværket ved Næsbyhovedskov.

Med et øredøvende brag gik den 5 kg tunge sprængladning i boldværket, og en kæmpemæssig vandsøjle steg til vejrs.

Der var fortsat stærk skydning fra det tyske marinefartøj, men den resterende del af gruppen, der befandt sig i skudlinjen, fandt dækning bag et autoværn på selve kanalvejen.

Vi fire i prammen roede nu med vore bundbrædder det bedste, vi havde lært. De tre af os var roere. Og endelig kom vi i land og kunne løbe i dækning mellem skovens træer.

Her fik vi kontakt med de øvrige kammerater, der med held havde trukket sig tilbage.

Vi var alle lidt matte i sokkerne, og kammeraterne fortalte, at de havde afskrevet os fire i prammen. De var overbevist om, at SP-doerne var sprunget mellem hænderne på os.

Vi foretog nu vor retræte den samme vej tilbage, som vi var kommet. Tilbage ad dæmningen til den lille færge ved Stige. Da vi færgede os over kanalen, sendte vi en varm hilsen til vor ven - Færge Hans. (Vær hilset i din himmel, Hans.)

Næste dags aften mødtes gruppen igen til en ny aktion, men forinden fik vi klarlagt, hvad der var fået galt den forrige nat.

1) Vi havde ikke haft tid nok til at prøvesejle vore SP-doer.

2) Når en skrue drejer højere om, vil den uvægerlig trække til styrbord. Vi skulle have haft en styrefinne til at udligne skruens omdrejningsmoment.

3) Nr. 3 af SP-doerne, der skulle have været over mod nordmanden, var der sket det, at snoretrækket, der skulle have styret SP-doen, var gået fast i boldværket.

NB: Hvad var der sket, hvis bare én af vore SP-doer havde ramt deres mål?

Ville dybvandsbomberne have detoneret? Ville torpedoerne på dækket have detoneret?

Vi ved det ikke, for aktionen mislykkedes totalt.

Men... hvis... ja, så havde Odense havnevæsen fået sig et langt større havnebassin.

»Hever«

Min tid som grænsegendarm og tolder

Besættelsestiden kostede 39 grænsegendarmers livet

Af Otto Jensen

Efter at jeg havde aftjent min militærtjeneste ved jyske dragonregiment i 1938 og to ekstra indkaldelser i 1939 indsendte jeg en ansøgning om at blive ansat i Gendarmeriet til kontoret i Gråsten. Jeg fik svar tilbage, at der kun blev

antaget nogle få stykker om året, så chancerne var meget små.

Men den 26. januar 1942, midt i den værste vinter i dette århundrede, fik jeg brev, at hvis jeg stadig var interesseret i at indtræde i korpset, kunne jeg give møde den 2. februar

kl. 10.00 på korpsets kontor i Gråsten.

Gendarmeriet og dets organisation

Stillingen var tjenestemandsansættelse, men korpset var et militærorganiseret told- og politikorps med en

Grænsegendarmen, som vi kender ham, som vogteren ved vor grænse mod syd.

oberst som øverste chef samt tre kaptajner som distrikts-officerer plus et antal afsnit, der havde to vagtmestre som ledere.

Efter at jeg havde fået udløst 3 stk. uniformer, 3 kapper og en regnfrakke, gevær, 20 patroner og sabel, pistol fik vi først ved fastansættelse, blev jeg sendt til Bov afsnit med tjenestested i Padborg.

Tjenesten bestod af vagt-tjeneste ved et overgangssted i halvanden time og 2½ times patruljering, ialt 4 timer f.eks. fra kl. 8.00-12.00, og igen fra kl. 20.00-24.00, 6 dage i træk, så fridag. Næste uges tjeneste blev så fra kl. 0.30-4.30 og 12.30-16.30, så det var jo noget af en trædemølle, men alligevel med en vis spænding.

Overløbere var der ikke så mange af. Det var mest tysklandsarbejdere, der var blevet kedede af at være i Tyskland. Endvidere skulle vi notere, når der fandt overflytninger sted, luftalarm i Padborg og Flensborg, og hvor længe det varede, samt troppetog i begge retninger. Den faste post lå nemlig ca. 75 m fra banen.

Man gik alene i en mørk nat

Luftalarmen kunne være meget generende, og jeg vil da indrømme, at de første gange var jeg bange, for husk: Man gik alene i en mørk nat, alt var sort, og så kom alarmen, og lidt efter kunne vi høre flyverne, og på et øjeblik var luften over os et ildhav, og så var det om at finde et godt sted, hvor man kunne være i dækning for luftskydset. Jeg har nogle gange siddet i 3 timer og ikke kunnet komme hjem fra tjeneste, fordi det regnede med granatsplinter.

Nu har jeg fortalt om det daglige, og næste afsnit skal handle om vores chef, oberst Paludan-Müller (i daglig tale Palle). Han var streng, men retfærdig og forlangte meget af os unge, der blev ansat. F.eks. forlangte han, at hvis vi ikke havde idrætsmærket, så skulle vi tage det, da han ellers ville være betænkelig ved at indstille os til fastansættelse, samt at vi deltog i de lokale terrænsportsforeninger. Han kom tit med udtalelser, som ikke rigtig passede tyskerne og ledelsen i Køben-

havn. I begyndelsen af 1944 udstedte han den ordre til personalet, at han ikke gerne så, at nogen af os lod sig afvæbne i levende live. Det var jo en skrap ordre og indbragte ham jo da også en reprimande fra København, hvorefter ordren blev ændret til ikke at gælde Værnemagten.

Den 26. maj 1944 var jeg kommet fra tjeneste kl. 4.30 om morgenen og sov, da M. Toft kom og vækkede mig med ordene: »De har skudt Palle og brændt hans villa af.« Samtidig havde de arresteret kaptajn Malling Jakobsen, chefen for vores distrikt. Han boede i »Gendarmerigården« i Kollund, hvor der nu er indrettet ferieboliger.

Der blev udnævnt en fg.chef, nemlig kaptajn Ørsted Pedersen, Tønder, der var en meget veg mand, og det smittede af på ledelsen nedad. Der gik mange rygter i sommerens løb, blandt andet, at vi skulle afvæbnes og forrette tjeneste uden at være bevæbnet, men det protesterede vores forbund imod, og der skete intet. Vi havde en del sammenstød med hjemmetyskere, der gik grænsevagt på tysk side. De skulle ifølge aftale imellem værnemagten og korpset benytte Oksevejen til og fra tjeneste, men de begyndte at bruge de små sekundære veje, hvor persontrafik var forbudt, samtidig med at de tog større og større portioner af fødevarer med til Tyskland og tobaksvarer til Danmark, men det endte jo med, at de fik lov at benytte den lille vej, og vi måtte ikke visitere dem.

Så kom deportationen

Nu kommer jeg til en periode i grænsegendarmeriets historie, der for mig står som det mest grufulde og mest fornedrende, et menneske kan blive udsat for, nemlig internering i Frøslevlejren i 14 dage og derefter 5½ måned i tysk kz-lejr. Det kostede 39 gode kolleger livet.

Den 19. september sad jeg sammen med to kolleger på den enes værelse (i Toldgården, Padborg), da hans værtinde fru tk Tannerbæk kom ned på værelset og fortalte, at tyskerne havde taget politiet i København og i nogle af de største provinsbyer, samt at

Der nedlægges blomster ved mindesmærket for de danske gendarmere, der ofrede livet under deportationen til tyske koncentrationslejre. Den unge pige lægger sin brudebuket ved mindesmærket i Krusaa.

de også havde taget ledelsen inde på gendarmeriets hovedkontor i Gråsten.

Jeg skulle møde på tjeneste kl. 15.30, og da klokken var 15.00, ringede jeg til min afsnitsleder i Bov for at spørge, om tjenesten var suspenderet, og om vi måtte forsvinde.

Men ordren lød på, at vi skulle blive og passe vores tjeneste, da der forhandlede med tyskerne, og hvis vi forsvandt, kunne det skade de kolleger, der var anholdt, og at det jo nok var vores våben, der skulle afleveres i lighed med militæret den 29.8.1943.

Så gik jeg på tjeneste kl. 15.30. Fem minutter efter var tyskerne der og anholdt de to, jeg havde spillet kort med samt to, der boede i en tjenestebolig ved siden af toldgården, hvor jeg også havde værelse. Ca. halvdelen af gendarmene blev taget, resten gik fri.

Om aftenen var vi nogle stykker, der mødtes for at diskutere forholdene, om vi skulle gå under jorden eller blive. Vi unge var stemt for at forsvinde, medens de ældre mente, vi skulle blive. Vi endes om at se tiden an. Næste dag talte vi med vores afsnitsrepræsentant (tillidsmand), og han kunne jo godt forstå, at vi unge ville væk, men samtidig sagde han, at vi måtte være klar over, at hvis tyskerne kom og ville samle vores våben sammen, og vi så var forsvundet, kunne det have til følge, at de kolleger, der var anholdt, ikke blev løsladt igen. Vi blev i Padborg, men opholdt os så lidt som muligt på vores bopæl.

Vi var nu nået til den 21.9. Om formiddagen var reservepolitibetjentene på stationen i Padborg for at aflevere deres våben, hvorefter de fik lov at gå igen. Jeg regnede med,

Mindestenen over de tre gendarmere, der blev skudt af civile tyskere den 9. april 1940 ved viadukten i Padborg.

at det samme nok ville ske med os, der ikke var blevet anholdt den første dag, så da jeg havde været på pensionat og spise til middag, gik jeg hjem på mit værelse for at skifte tøj. Medens jeg var der, kom to tyske soldater ledsaget af en ældre kollega, der skulle vise, hvor vi boede, og så gik turen til Frøslev.

Opholdet i Frøslev blev kort for ca. halvdelen af gendarmene. De første dage var vi ikke på arbejde, men samtidig med, at de første af gendarmene blev løsladt (over 60 år), blev vi sendt på arbejde (planeringsarbejde). Lejren var jo kun 2 måneder, og blev stadig udvidet, men vi bestilte ikke ret meget, og der blev ikke jaget med os. Den 15. september var der blevet sendt 200 mand sydpå, og den 25. september blev politiet fra Aalborg, Århus og Odense sendt sydpå. De var kommet til Frøslev samtidig med os. Der blev stadigvæk løsladt enkelte gendarmere, nu dem over 55 år, og vi fik at vide, at sådan ville det gå, indtil vi alle var løsladt, men det skulle komme til at gå på en anden måde for mange af os.

5 minutter til at pakke

Søndag den 1. oktober ankom fra Kolding (Staldgården) kriminalrat Burfeind, der var ledsaget af den danske gestapomand og stikker Birkedal-Hansen. Alle gendarmene blev kaldt over i en kontorbarak, hvor vi kom til afhøring hos de to ovenfor nævnte. De ville have vore data, gift eller ugift, om vi havde familie, der tilhørte det tyske mindretal, om vi var

medlem af »Dansk Samfund«.

Den 5. oktober kl. 04.00 om morgenen blev vi vækket af fulde tyskere, der råbte og skreg, at vi skulle træde an ude på gangen med det samme. Der stod vi så iført nattøj, blege og søvndrukne, for vi var klar over, at det betød transport sydpå, og så begyndte navneopråbet.

141 mand var kaldt frem foran geledet, vi fik 5 minutter til at gå ind på stuerne for at pakke vore få ejendele sammen og tage afsked med kollegerne. Sammen med os var udtaget 61 civile fanger. Vi blev alle jaget over i spisesalen, hvor vi fik havregrød og et stk. rugbrød og et stk. franskbrød. Da vi var færdige med at spise, fik vi udleveret en madpakke indeholdende 2 stk. rugbrød og et stk. franskbrød, så ud på prærievogne, hvorpå turen gik til HARRITSLÆV, en lille station før Flensborg.

Efter lang ventetid blev vi lukket ind i godsvogne med 50 mand i hver vogn. Vogne blev låst, og kun oppe under taget i den ene side stod en luge åben, men der var pigtråd for. Turen gik langsomt sydpå. Da kl. blev tolv, spiste vi vores madpakke, for selvfølgelig ville vi da få middagsmad på et eller andet tidspunkt. At der skulle gå over et døgn, inden vi blev budt mad (hvis ellers det, vi blev budt, kunne kaldes mad), anede vi heldigvis ikke.

Vi så ikke eet helt hus

Ved 17-tiden passerede vi højbroen ved Rendsborg, og kl. ca. 19.30 gjorde vi holdt i

det nordlige Hamborg ved en by, der hedder Elmshorn. Der var på det tidspunkt luftalarm, og vagterne forsvandt i en bunker, og der holdt vi, låst inde mellem tankvogne og vogne med krigsmateriel. Så kunne vi høre flyene komme ind over os, men heldigvis var det ikke Hamborg, der skulle bombes denne nat. Der faldt kun enkelte spredte bomber, men bragene fra luftskytset var så kraftige, at vognene, vi holdt i, stod og hoppede. Vi prøvede at kigge ud igennem revner og sprækker eller løfte hinanden op til lugen, og det, vi så, var en spøgelsesby. Der var lyst som midt på dagen, men lige så langt øjet rakte, så vi ikke et helt hus.

Luftalarmen blev afblæst, vagtsoldaterne kom tilbage, og vi begyndte at køre. Efter et par timers rangering frem og tilbage holdt vi stille, og vi prøvede på at sove lidt, men jeg tror ikke, at der var nogen, der fik sovet ret meget. Ved ottetiden blev vi vækket og fik lov at komme ud af vognene og forrette nødtørft, men ellers ikke noget, hverken mad eller drikke, og vi prøvede at udfritte soldaterne om, hvor vi skulle hen - uden resultat. Vi blev hurtigt jaget ind i vognene, og kørselen fortsatte.

Efter et par timers langsom kørsel holdt toget pludselig stille. Døren blev smækket op, og en råben og brølen begyndte. Loss - loss antreten og lignende. Vi tumlede ud af vognene og ned på jorden, for der var ingen perron, og hvad var det så, vi kom ud til. Det var SS-soldater, en for hver 10 mand med hund samt en stor mand i sorte ridebenklæder og lange støvler med gult X på benklæder og jakke, som svingede med en stor læderpisk dog uden at ramme. Vi var jo stadigvæk i vores lyseblå uniformer og mente, at de måtte jo behandle os med en vis respekt, men de skulle snart pille den sidste rest af selvtilid ud af os, for pludselig blæste det alarm.

Nogle fik en damehat

Vi blev i trav jaget ind ad en stor port og ind i et baderum. Her fik vi ordre til at trække af uniformen plus undertøj, og der stod vi nøgne, og samtidig måtte vi aflevere alt, kuf-

fert med private ejendele, ur, ringe og blyanter. Kun vores fodtøj måtte vi beholde, og der var jeg heldig, for jeg havde et par næsten nye gummi-støvler på. Efter bad blev vi barberet i skridtet med en meget sløv barberkniv. Vi fik også udleveret et par bukser, jakke, skjorte og noget, der forestillede undertøj. Vi fik også en las til frakke og hat, nogle fik en damehat.

Vort møde med lejrens muselmænd

Så udenfor og træde an. Der fik vi så fangenummer. Jeg fik nr. 54.476. Medens vi stod der, kunne vi jo kigge os lidt omkring, og hvad var det så, vi så: En stor plads (appelplads) med en række barakker rundt om samt to store nybygninger: en i hvert hjørne, men det værste var nogle mennesker, der gik og fejede på pladsen. De så frygtelige ud. De lignede levende lig, hvad det jo også var, nemlig muselmænd.

En muselmand var en fange, der havde opgivet håbet, var holdt op med at vaske sig, lod afføring gå i bukserne, havde hævede ben, af vand, med store huller på, hvorfra der flød materie og blod.

Vi blev nu jaget tværs over appelpladsen over i en karantænebarak, der havde nr. 11. Vi fik nu udleveret en skål roesuppe og nogle få kartofler med skræl på. Den første uge pillede vi kartoflerne og lod vore medfanger slås om skraldet, senere spiste vi selv skraldet.

Vi var kommet til Neuengamme

Ledelsen i KZ-lejren Neuengamme, for det var dertil, vi var kommet, bestod af SS-officerer af forskellig rang, samt menige SS-soldater.

Lagerälteste havde vi truffet, det var ham med læderpisk, fange som os selv, barakmænd der havde et par medhjælpere, og de havde fuldstændig magten over os, når vi var i barakken. Ude på arbejdspladsen var det Kapoer og forarbejderne, der førte det store ord.

Nu har jeg nævnt de forskellige overfanger, men der var stor forskel på dem, nemlig de kriminelle og politiske.

De kriminelle bestod af

voldsmænd, mordere og deslige, og de var værre end SS-erne i det daglige.

Hvorimod de politiske behandlede os bedre.

Nu vil jeg dele tiden i Tyskland op i perioder, ellers bliver det jo til en bog.

I tiden fra den 5. til 20. oktober arbejdede vi i nærheden af lejren, på et teglværk, hvor vi lå på knæ og slog murbrokker i stykker, og hele sten blev rensat for mørtel, jordarbejde, skubbe tipvogne læsset med jord, og kørte vognen af sporet var forarbejderne og SS-erne der med det samme med slag af stok og gummiknippel, planering og gravning i gartneriet, samt tømning af latriner. Det sidste foregik på følgende måde: Vi brugte spande at øse med, og disse gik så fra mand til mand hen til en vogn med lukkede sider. Når den var fuld, blev den trukket bort af 8 til 10 fanger.

Det værste for os var sulten og søvnen eller mangel på søvn

Dagen gik på følgende måde: Op kl. 05.30, sengeredning, toilette, 10 vaskekummer til 6-800 mand, i køjerne 2 mand i hver eller eventuelt 3 i to køjer, idet de stod 2 ved siden af hinanden og 3 i køjen.

På vej ud af barakken fik vi en skål med noget ubestemt meligt i. Det blev enten kaldt kaffe eller the, ikke den store forskel, samt en humpel tørt rugbrød.

På appelplassen blev den 20. oktober ca. 1.000 mand udtaget til et hold, som blev ført ud af porten, hen til jernbanerampen, hvor vi blev læsset i kreaturvogne. Så kørte toget, hvorhen vidste vi ikke. Efter halvanden times kørsel med lange ophold endte vi på en lille station, der hed Ort-karten i nærheden af Elben. Vi skulle grave tankspærringer. Arbejdet varede til den 16. november. Næsten hele perioden regnede det, og til sidst satte det i med sne og frost.

Denne arbejdsplads blev skyld i, at mange gode kolleger og kammerater mistede livet, sult, for lidt søvn, hårdt arbejde og våde i fire uger, gå i vand til knæene. Kun få havde fået et par gummistøvler,

resten i fodtøj bestående af træøfler med overlæder af tøj, og en del af danskerne havde almindelige sko, som de havde haft på, da de blev interneret.

Tankspærringen blev gravet i en grøft langs en vej. Grøften på den anden side af vejen brugte vi til at forrette nødtørft i, så det så jo ikke pænt ud efter 1.000 mænd med diarré. Der var tit luftalarm, og en dag blev vi angrebet af amerikanske fly. De bestrøg landevejen med kugler, men vi var jo gået i dækning i modsatte grøft med SS-erne helt nede i bunden. I skulle have set dem, da alarmen blev afblæst. Deres uniformer var oversmurt med lort og blod fra vores afføring.

Held i uheld, efter en uge fik jeg betændelse i højre ben. Benet svulmede op, så jeg ikke kunne få fodtøj på, kom på revier, fik benet forbundet med papirstrimler. Men arbejde skulle vi, selv om vi var syge, så jeg blev sendt i fletteriet. Arbejdet bestod i at flette net og skibsfinter af gammelt tovværk, som først skulle pilles op.

Kun to af gruppen kom hjem

Medfangerne, der arbejdede, bestod af gamle og syge invalider, der var kommet fra udbombede byer, forbrændt i ansigtet af fosfor, manglede en arm eller et ben, nogle manglede ører, andre havde

det halve af ansigtet skudt væk.

Vi var fem danskere, der holdt sammen i fletteriet. Der var en kollega, der hed Rasmussen, Helmer fra Nyhavn, Ole taget ude i Sønderholm under våbenedkastning, samt Valde, en ældre sømand, der led af malaria. Af os 5 var vi kun to, der overlevede og kom hjem, nemlig Helmer og undertegnede.

Arbejdet i kælderens var forholdsvis let, men desværre tog de vores Mantel (overfrakke) fra os. Det betød, at vi blev gennemvåde og stod og frøs på appelplassen, når vi som de første kl. 17.00 stod opmarcheret derude og ventede på, at alle arbejdshold kom fra arbejde. Derefter appel som i bedste fald varede et par timer, men kunne tage 2 til 4 timer.

Vi var heldige, hvis vi fik spist vores aftensuppe inden luftalarmen, så det blev tit midnat, inden vi kom til ro for at blive jaget op på grund af luftalarm, så vi fik jo ingen hvile, hvilket sammen med sygdom og sult var skyld i de mange dødsfald.

Opholdet i fletteriet varede kun en uge, så på udekommando til Hamborg på oprydning. Vi skulle ikke bo derinde, men blev kørt frem og tilbage hver dag, ca. 600 fanger. Op kl. 04.00, var i Hamborg kl. 08.00, arbejdede til kl. 17.00. Arbejdet bestod i at

flytte og læsse murbrokker. Jeg tror, vi havde 4 dagangreb i de 14 dage, jeg arbejdede derinde. Heldigvis faldt bomberne ikke lige der, hvor vi arbejdede, men luftskytset! Det var som et helvede (jeg kan ikke lide festfyrværkeri).

Hjemturen tog længere og længere tid, fordi vi holdt ude på jernbanelinien, når der var alarm. Den sidste nat blev klokken 02.00, inden vi kom til køjs, og vi var i lejren kl. 23.00. Men da vi havde båret tre døende medfanger direkte på revieret, kunne de ikke få styrketallet til at stemme.

Midt i november skete der stor omvæltning for gendarmerne. Den 18. om morgenen blev alle gendarmerne kommanderet tilbage til lejren, da vi var på vej til arbejde.

Udtaget til transport

Vi blev nu udtaget til transport, 93 mand ialt, som blev delt i to hold, et hold på 21 mand blev sendt til Alt Garge på Lüneborger Hede ved Elben, og jeg kom med holdet på 72 mand til Schandelach, en ny arbejdslejr 18 km sydøst for Braunschweig. Inden vi blev læsset på en lastbil, fik vi udleveret en Røde Kors-pakke, og så startede vi en køretur, der tog over ti timer. Det var en hård tur, for vi sad jo tæt pakket i bunden af bilen, så det varede jo ikke længe, før benene sov, og mange havde jo store åbne sår på benene, og

Oberst Else Martensen lægger familiens krans ved mindesmærket over faderen, Svend Paludan Müller.

de, der havde dysenteri, var jo nødt til at lave i bukserne.

Lejren, vi kom til, var en lejr fra sommeren 1944, ikke færdigbygget, ingen vand var indlagt. Der kom en stor beholder et par gange om ugen. Senere fik vi en vandhane for enden af en barak, hvor vi så måtte stå og vaske os ved siden af de døde, som var smidt ud fra revieret. Der blev holdt begravelse en gang om ugen, og det vil sige, at der kunne ligge 10-12 lig, der hvor vi skulle vaske os.

Den vigtigste arbejdsopgave var at grave skifer op til at lave syntetisk olie af. Endvidere gravede vi en 3 km lang vandledning 1,20 m ned i jorden, samt støbearbejde til nye barakker til vagtmandskabet. Vi arbejdede ugens 7 dage, kun en søndag eftermiddag om måneden havde vi fri, men så blev vi sat til at gøre rent i barakken.

Lejren bestod af tre fangebarakker, lagerældste var en indespærret morder, og vores barakformand var uddannet farmaceut og var i KZ-lejr på grund af et par giftmord.

Vi gendarmere fik en køje hver, og når der var alarm, fik vi lov at blive i køjerne, men alt lys blev slukket.

Nu gik den ene dag efter den anden med arbejde så lidt som mulig, samtalen imellem os var: Mon krigen snart var forbi, så vi kunne komme hjem og få mad. Tænke sig, at voksne mandfolk kunne gå og diskutere mad. Hvad vi ville have at spise, hvis vi havde været hjemme, pålæg på brødet og deslige, samt hvad der var vores livretter.

Nu nærmede julen sig, humøret var langt nede, vi frøs, sultede, og der var 5 kolleger, der var døde. Jeg arbejdede sammen med to ældre kolleger, som holdt på, at vi kom hjem til jul, og modsagde vi dem, blev de rasende. Desværre gik deres håb ikke i opfyldelse, og lige efter nytår blev de indlagt på revieret. De havde helt opgivet livet, gik og smågræd hele tiden, og døde den niende og ellefte januar.

Juleaftensdag kom to Røde Kors-pakker med mad, og 2. juledag fik vi en tøjpakke, og det reddede jo nok livet for mange af os.

- og vi sultede

Sidst i januar kom en kollega hjem fra arbejde og fortalte, at han var blevet spået af en franskmænd, at han ville komme hjem i løbet af få dage, men ingen troede jo rigtig på det. Men natten mellem den 1. og 2. februar kom en dansk rutebil og hentede 12 kolleger og ham, der var blevet spået, var en af dem. Kaptajn Madsen, en af vores distriktschefer, talte med de danske ledere, der var med i bilen, og de fortalte, at resten ville blive hentet i løbet af en uges tid. Bussen havde Røde Kors-pakker med til os, der blev tilbage. Madsen sagde til os, at nu skal I bare spise, for pakken skal jo ikke holde så længe.

Men der kom til at gå lang tid. Pakken slap op, og vi sultede. Vi fik kropslus, og vi var nu oppe på 9 døde kolleger.

Vi ville jo allesammen spås af franskmænd, og tro det eller ej, men det han sagde var rigtigt.

Om mig selv kan jeg sige, at han sagde, at jeg ville blive meget syg, men dog ville blive rask igen, at en af mine nærmeste ville dø. Min mor døde 14 dage, efter at jeg var kommet hjem, jeg så hende kun en gang, nemlig på Kolding sygehus, hvor vi begge var indlagt.

Andre mere almindelige ting, såsom om vedkommende var gift, hvor mange børn man havde, om det var drenge eller piger. Alt var rigtigt, så hvad skal man tro.

Omkring 1. marts fik vi alle et frygteligt chok. En ung SS-soldat (gik under navnet hundeføreren) myrdede to fanger på den mest bestialske måde, man kunne tænke sig. Der skete følgende:

Afsluttes 15/12

Frihedsmuseet

Gratis arrangementer i november:

»Besættelsestiden i Danmark«. Gratis omvisning Søndag d. 17/11 kl. 13.00 v/Camilla Nielsen

»Hvordan var det at være modstandsmand?«. Omvisning for børn (11-14). Søndag d. 24/11 kl. 13.00 v/Erik Amelung

Filmforevisninger. Gratis adgang:

Søndag den 17/11 kl. 14.30: »Nazismen set gennem tyske ugerevuer«.

Søndag den 24/11 kl. 14.30: »Danske propagandafilms under besættelsen«.

Daglige åbningstider.

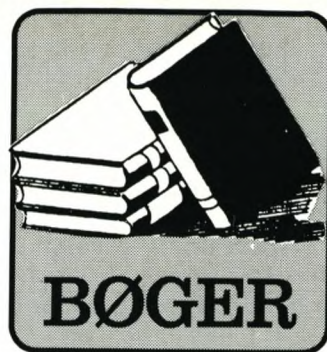
Tirsdag-lørdag	11-15
Søndag	11-16
Mandag	lukket

Hitler som tinsoldat. Ifølge BT for 22.2. i år har en dansk samler bestemt at sætte sin samling af tinsoldater, vurderet til mindst 1 mill. danske kroner, på auktion i London i april. Der er 1000 tinsoldater fra før og under sidste store krig. Fanebærere, maskingeværskytter, modelbiler osv. Og nogle af nazismens topfigurer. Tingene er lavet 1933-42 på en tysk fabrik. For nogle måneder siden blev en anden, noget mindre samling og i ringere stand, solgt på auktion for mere end 500.000 kr.

Johs.Rasmussen

»**Forbrydelse eller dumhed**«. Sådan var vist titlen på en fremragende udenrigspolitisk bog lige før besættelsen, skrevet af demokraten og antinazisten Nicolai Blædel. Nu har den dansk-svenske filmproducent, den venstreorienterede Maj Weschermann lavet en film om de nordiske lande under 2. Verdenskrig. Hun mener fx, at Sverige bærer prisen for fejhed under krigen. Bl.a. fordi man 1933-45 leverede malm til 40 pct. af Tysklands stålproduktion. Og fra 1939 fordoblede Sverige sin træeksport til Tyskland. For flere år siden lavede Maj Weschermann en anden kontroversiel film »Ingen Hamlet på Kronborg i år«. Også en film, der skabte en del debat.

Udstilling om Auschwitz. På Det danske Centralbibliotek i Flensborg har man i december vist en udstilling med 60 fotos, taget af den polske fotograf Wieslaw Zielinski. »Kun asken er tilbage« kalder han selv serien, som bl.a. også har været i Holland. Efter premieren i selve Auschwitz. Til Flensborg Avis siger han: - Jeg boede selv flere gange i lejr-barakkerne. Jeg afskyr lejren. Og mine egne fotos.

Blik i agterspejlet

*Frode Jakobsen:
Slægt skal følge.
69 sider. 148 kr.
Gyldendal.*

Så har han gjort det igen. En af modstandsbevægelsens frontfigurer. Lærersønnen fra Øster Jølby på Mors. I det fine lille skrift søger han kort at stedfæste, hvad var meningen i hvert enkelt livsafsnit. Lykkedes det?

Og hvordan går turen videre. Han er hjorddrenge, senere går turen til København. Han studerer. Han betragter Stalins og Trotsky. Vi oplever besættelsen og efterkrigstiden. Og den smertefulde dannelse af et nyt Europa.

Skønt vi måske alle havde så store drømme. Og nu Berlinmurens fald. Honeckers fald. Perestrojka osv.

Han siger et sted (side 33) »Når kineserne talte om Mao, var det for mig, som når man hjemme talte om Grundtvig på Mors«. »Mao har selv sagt det«. »Og nu er det spirende håb til Kina væk. Man bliver plukket, når man forbliver en fangarme, undertiden næsten for næsten af besættelse, det handler denne lille roman om. Med mange spændende og virkelighedsnære træk.

Fx hører vi, hvordan familien, via Anne-Maries forældre, kommer til en fiskeskipper i Gilleleje. Af de rette, som vil vove pelsen for at få jøderne til Sverige. Et spædbarn får således en sprøjte for ikke at give sig til at tude, mens tyskerne foretager kontrolbesøg på en sådan båd, inden den står ud af havnen. Et andet træk er, hvordan man får de tyske soldaters sporhunde, schæferne, til at tabe evt. fært af mennesker i lasten. Først får hunden en fært

af kød på servietten. Siden afspores den af nogle afledende ubehagelige dufte.

En udmærket børnebog, for - som forlaget siger - vi er så langt fra 1940-45, at mange ikke ved noget som helst om de år. Sandt nok.

Johs. Rasmussen

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Mødet den 2. oktober

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45 afholdt ekstraordinært repræsentantskabsmøde onsdag den 2. oktober 1991 kl. 13.30 i Parolesalen, Nyrupsgade, København K. Alle foreninger var repræsenteret.

Repræsentantskabet var indkaldt af følgende foreninger: Buchenwald-Klubben, Horserødforeningen, Landsforeningen Gestapofangerne, Sachsenhausenforeningen og Stutthofforeningen. Formålet var ændring af lovene.

Dagsordenen var følgende:

1. Valg af dirigent og 2 stemmetællere.
2. Forhandlingsprotokol.
3. Behandling af forslag om lovændringer.
4. Valg af formand.
5. Eventuelt.

Den konstituerede formand, Jakob Jensen, bød de fremmødte velkommen og bad forsamlingen rejse sig for at mindes bortgæede kammerater.

Derefter skulle der vælges en dirigent, og bestyrelsen foreslog Richard Andersen, som blev enstemmigt valgt. Valgt som stemmetællere: Johs. Damsgaard og Hjarne Ditlevsen.

Richard Andersen takkede for valget og konstaterede, at mødet var lovligt indvarslet. Oplæste derefter repræsentanternes navne.

Derefter fik sekretæren Solveig Skjøtt ordet til protokollen, som blev oplæst og enstemmigt godkendt.

Jakob Jensen, der derefter fik ordet, mente, det måtte være en fra de fem foreninger, der havde ønsket det ekstraordinære repræsentantskabsmøde, der burde redegøre for ønsket om lovændringer.

Helge Kierulff fra Stutthofforeningen redegjorde herefter for de ønskede lovændringer, som bundede ud i, at der

havde været foretaget nogle afstemninger på Sammenslutningens bestyrelsesmøder, dels angående næstformandsposten samt dennes konstituering som formand for bestyrelsen. Ligeledes havde Sammenslutningens bestyrelse skullet vælge to nye repræsentanter til Bernadottegårdsens bestyrelse. Der havde været tre kandidater at vælge imellem, og stemmetalene var blevet 12-8-5.

Da havde de fem foreninger besluttet at indkalde til det ekstraordinære repræsentantskabsmøde. Man ønskede, at hver forening kun havde én stemme, samt at kun formanden skulle vælges af repræsentantskabet. Kasserer og sekretær skulle vælges af Sammenslutningens bestyrelse. I de nuværende love består bestyrelsen af formand, kasserer og sekretær, som vælges af repræsentantskabet plus en repræsentant fra hver forening. I de nuværende love skulle formand, kasserer og sekretær vælges af repræsentantskabet, og dermed har de lov til at medtage en repræsentant for deres forening (der således får to repræsentanter).

Jakob Jensen redegjorde derefter for de to omtalte afstemninger, der havde fundet sted i Sammenslutningens bestyrelse og udtalte, at det ikke havde ændret noget som helst ved disse afstemninger, idet de samme personer blot havde fået et par stemmer mindre.

Øvrigt havde Sammenslutningen levet godt med de nuværende love i 24½ år, og da de to poster, formand og sekretær, havde været skiftet flere gange mellem foreningerne, havde det ikke voldt problemer.

Desuden var de fleste tidligere fanger medlem af flere foreninger. Mente ikke, man på nuværende tidspunkt,

snart 47 år efter befrielsen, skulle lave om på noget, der havde fungeret godt, og som kun kunne splitte Sammenslutningen.

Derefter fulgte en meget livlig diskussion for og imod lovforslaget, og mange havde ordet. Til sidst begærede dirigenten afstemning, som var skriftlig. - Resultatet blev 26 stemmer for lovforslaget, 29 stemmer imod og en stemmeseddel var ugyldig. Dermed var lovforslaget forkastet.

Herefter skulle der vælges formand. Den konstituerede formand, Jakob Jensen, blev enstemmigt valgt med akklamation.

Jakob Jensen takkede for valget, og udtalte, at han håbede, der nu måtte blive ro og fordragelighed.

Da Jakob Jensen er formand for lovudvalget, udtalte han, at der jo havde været en del usikkerhed om forhøjelsen af hædersgaven. Hvem var berettiget og hvem ikke?

Da det fra statens side havde vist sig svært at fortolke dette spørgsmål, havde formanden sendt et klagebrev til ombudsmanden.

Også vore krav om tysklandsstatning arbejdes der videre med. Også dette emne blev der nogen diskussion om.

Dirigenten afsluttede herefter mødet, hvorefter formanden, Jakob Jensen, takkede Richard Andersen for styringen af det lidt urolige møde samt ønskede de fremmødte god hjemrejse.

*Solveig Skjøtt
Sekretær*

- Det er skørt at sidde i parcelhuset i Danmark og tro, at man kan påvirke opinionen i Kina. (Oliver Jensen, Dansk erhvervsmand i Beijing, til Børsen).

Abonnement 1992

Fra og med 1992 vil et årsabonnement fortsat koste

80.- kr.

Det er stadigvæk billigt for 7 årlige numre.

Vi har mere end 2000 abonnenter, så bladet har fortsat en stor udbredelse.

Omkring månedsskiftet november/december vil hver enkelt abonnent modtage et giroindbetalingskort til brug ved indbetaling af abonnementet.

Sidste rettidige indbetalingsdag vil være 28. januar 1992, men betal hellere straks efter modtagelsen, og du undgår det irriterende stop i leverancen.

»Gammeldags« girokort til brug ved nytegning af abonnenter kan fortsat rekvireres hos J. E. Findrup.

Venlig hilsen
redaktion og
administration.

Pilgrimsrejsen til Neuengamme

Ved monumentet i Alt Garge. Axel Lauritzen og Niels Gravensgård med fanen. Seniur Nielsen lagde foreningens krans, og Albert Rousing lagde blomster (fotos: Søs Lerche).

I mere end 27 år har medlemmer af Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme kørt på pilgrimsfærd til lejrene ved Meppen, Esterwegen og til Neuengamme.

Også i år gik pilgrimsfærd til Neuengamme, for den 7. august kl. 7.00 kørte bussen fra Sjøelør station.

Men i forhold til de andre år gik turen ikke direkte til Tyskland, men vi kørte over Fyn og Jylland, hvor vi i Odense, Fredericia og Kolding fik flere kammerater med i bussen. I Kolding var alle pladser besat, også den klapstol, Hans Bøjlund havde med.

Turen gik nu til Frøslevlejren, og på vej til lejren fortalte Hans Bøjlund om lejrens historie og især om de 9 måneder under krigen, hvor ca. 12.000 fanger passerede lejren. Vi fik også fortalt om de ca. 1600 Frøslev-fanger, der blev sendt videre til tyske koncentrationslejre. Flere af deltagerne supplerede med oplevelser fra deres tid i lejren. Vi ankom til Frøslevlejren ca. kl. 14.00.

Og her ventede en god frokost på os. Efter at vi havde spist og set lejren, kørte vi til grænsen, hvor der fandt en

lille proviantering sted. Vi fortsatte i det gamle danske land. Vi kørte nu til Hedeby ved Slesvig, det sted, der i vikingetiden (omkring 800-1100 e.Kr.) var et af de mest betydningsfulde centre for fjernhandel i Nordeuropa. Her så vi Vikingemuseet, der i den store hal har genopbygget et langskib fra vikingetiden. Dette er sket i samarbejde med danske arkæologer. Fra Hedeby gik turen til hotel »Seeblick« ved Neumünster. Et godt og pænt hotel, i en skøn natur. Her var der fællesspisning. De fleste gik tidligt til ro efter en dejlig dag.

En kold og mørk skov og dog et håb om frihed

Torsdag den 8. august. I dag starter den første del af pilgrimsfærd. Vi skal først til Friedrichruhe. Målet er skoven ved Bismarck-monumentet. I denne skov har mange fanger fra Neuengamme været i april 1945. Men ikke ret mange har været der siden, for flere af deltagerne var det første gang siden krigen, de igen skulle se dette sted.

Skoven var det sted, fangerne fra Neuengamme første gang igen følte friheden.

Mange sov på den bare jord den første nat, efter at de havde forladt Neuengammelejren.

På vej til Friedrichruhe skoven gik snakken mest på, om man kunne kende stedet. Det havde jo noget forandret sig en del. Ja, det var forandret, men der var ingen tvivl: Det var her, man havde været i april 1945, ja lige her, hvor vejen deler sig, var blevet sat af.

Og en fortalte: Lige her over til højre var det, jeg sov.

Og en anden fortalte: Lige herovre tissede jeg på et træ, men det er gået ud.

Andre gik stille rundt, indtryk fra dengang kunne ses på dem. Efter en halv times ophold spadserede vi til en nærliggende restaurant, hvor vi spiste frokost.

Derefter gik turen til Alt Garge. Vi fandt det sted, hvor der havde været lejr under krigen, men der var ikke noget, der på nogen måde kunne minde om den grusomme tid, men de, som havde været i lejren, kunne fortælle om, hvor lejren havde ligget og om, hvordan de var kommet til lejren.

I denne lejr var der 91 danskere interneret fra 23. okto-

ber 1944 til den 15. januar 1945.

På kirkegården Barskamp, ved monumentet for koncentrationslejrens ofre, mindedes vi de syv danskere, der døde i lejren. Jeje (Jens Jac. Jensen) talte om, hvordan jule 1944 forløb. Kun fordi danskerne havde fået Røde Kors-pakker var der mulighed for at lave lidt havregrød. Jeje kunne også berette om, hvor stor betydning en lejrkommandant havde for, hvordan fangerne blev behandlet. Efter højtideligheden kørte vi til hotellet for at nyde aftensmaden.

Barnemordene i Bullenhus Damm.

Fredag den 9. august kørte vi mod Hamborg. Nogle kilometer før byen mødtes vi med Bringmann, som viste os sikkert gennem Hamborg. Vores første besøg gjaldt skolen ved Bullenhus Damm.

En af SS'ernes mest modbydelige forbrydelser var barnemordene i Hamborgskolen Bullenhus Damm.

Her blev 20 børn i alderen 5 til 12 år, både drenge og piger, ført fra Neuengamme til skolens kælder og brutalt myrdet. Før disse grusomme mord havde tyske SS'er brugt børnene til forsøg. Mordene foregik i kælderen under skolen. I et af rummene var der en krog i loftet, hvori der var en løkke. I denne løkke hængte SS'eren Frahn barnet op, og han hængte sig med hele sin kropsvægt i barnets krop, så løkken strammedes.

Ved skolens mindesmærke nedlagde foreningen en krans. Fra Bullenhus Damm fortsatte vi til Neuengamme. Ved Krematoriepladsen holdt Helge Hansen en kort tale. Ikke om alle de rædsler, som der var i kz-lejrene, men om et kammeratskab, der var mellem ham og en franskmænd. Om den amulet, som Helge fik af denne medfange, og hvordan Helge havde prøvet at finde denne franskmænd efter krigen, men at det ikke lykkedes. Først 30 år efter ved en mindehøjtidelighed fik Helge oplyst, at hans ven var omkommet.

Amuletten sendte Helge til familien i Frankrig. Det var det eneste minde, familien havde.

Efter kransedlægningen fortsatte vi til Danmarksstenen. Her var der en kort mindestund. Også her blev der lagt en krans.

Ved hovedmonumentet holdt Hans Bøjlund, den ny formand, talen. Hans understregede vigtigheden og betydningen af vore pilgrimsfærd. Både for at holde det løfte, der er givet, og for at mindesmærkerne ikke skal blive nedlagt. Der er kræfter, der gerne vil bygge supermarkeder der, hvor mindesmærkerne i dag ligger.

Derefter blev foreningens krans lagt, og sidste vers af »Altid frejdig når du går« blev sunget.

Generalkonsulen talte

Den gode tradition, som generalkonsul Flemming Mørk har skabt ved at deltage i vores arrangement i Neuengamme samt sige et par ord, blev også fulgt op i år.

Flemming Mørk sagde blandt andet: Den værdige måde, hvorpå arrangementet gennemføres tillige med den trofasthed over for afdøde kammerater, som denne årlige begivenhed vidner om, gør et stærkt og varigt indtryk.

Generalkonsulen kunne oplyse, at Hamborgs bystyre

ser meget velvilligt på bevarelsen af Neuengamme-mindesmærker, og at en udbygning af området i samarbejde med »Amicale Internationale de Neuengamme« er påbegyndt.

Flemming Mørk sluttede med at udtale et æret været mindet om de fanger - danske som udlændinge - der måtte lade livet på dette sted.

Derefter besøgte vi Dokumententehaus som slut på turen.

Om aftenen var der kammeratlig samvær, hvor der var mange, både alvorlige og morsomme indslag. Sangstemmerne blev også rørt.

Hjemturen om lørdagen gik over Gelting-Fåborg, hvor der på færgen blev serveret en god frokost.

Jeg har nu i nogle år kørt som chauffør på turen til Neuengamme, og jeg føler, at alle, der er med på turen, er mine venner.

Jeg vil meget nødig undvære denne tur. Jeg kan godt forstå, mine forældre, der til min ældste søns konfirmation måtte melde fra, de skulle nemlig på pilgrimsfærd med Landsforeningen af KZ-fanger fra Neuengamme. Jeg siger ikke for meget, når jeg på samtlige deltageres vegne takker Søster, Helge og Hans for den ualmindelige gode tur.

*Leif Juel Sørensen
(søn af Fredy Juel Sørensen)*

Knud Lynge ved mindepladen for de myrdede børn i Bullenhusen Damm.

ERHVERVSHÆMMEDE

Hr. forsvarsminister
Knud Enggaard
Slotholmsgade 10
1216 København K

I Familie Journalen nr. 28, 1991, var der en artikel om erhvervspraktik.

I artiklen omtales en rejse med ubåden Nordkaperen. Under rejsen aflægger journalisten et besøg i officersmessen, hvor han overraskes over, at der på væggen ved siden af et portræt af Dronning Margrethe hænger et portræt af Hitlers efterfølger, SS-Storadmiral Karl Dönitz.

»Ikke fordi vi er nazister«, forklarer en sergent, »men Dönitz er nu engang manden, alle ubådsfolk i hele verden betragter som ubådens fader.«

Vi finder det skandaløst, at man i det danske forsvar i dag hylder denne tyske nazist, der ved Nürnberg-domstolen i 1946 blev dømt til 10 års fængsel, for som krigsforbryder at have ført uindskrænket ubådskrig imod folkerettens bestemmelser.

Det må, efter vor opfattelse, være chefen for ubåden Nordkaperen, kaptajnlojtnant Ole Berg, der er ansvarlig for denne heltedyrkelse af en tysk nazi-forbryder.

Vi beder venligst Forsvarsministeren meddele os, om det i dag er almindeligt indenfor det danske forsvar, at man ophænger billeder af tyske krigsforbrydere i skibene og kaserne.

Med venlig hilsen
Bernth Johannesson

Til
Landsformand Bernth Johannesson
Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen.

Tak for brevet af 16. september 1991 om et portræt ophængt i undervandsbåden NORDKAPERENS officersmesse.

Jeg er enig i, at det er uacceptabelt, at et sådant portræt hænger i et dansk orlogsskib.

Udover at beklage hændelsen, kan jeg oplyse, at sagen allerede inden modtagelsen af brevet fra S sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen er blevet påtalt.

Med venlig hilsen
Knud Enggaard

Omegnsafdelingen

TAK

Jeg vil gerne hermed bringe min hjerteligste tak til alle, der glædede mig på min 75 års fødselsdag, der blev holdt den 15. september.

Tak for gaver og hilsener og tak til alle, der kom til receptionen. Det blev for mig en uforglemmelig dag.

Kai Wadsbach

Vi gav hinanden det løfte, at mindes og ære dem, der døde for det, vi ville og ikke kom med os hjem.

Vi lovede, at vi ville række deres kære en hjælpende hånd, og derfor dannet vi dengang Kammeraternes Hjælpefond.

...I gamle dage var der ting, man ikke talte om ... nu taler man ikke om andet!

...Nogle kan sprede glæde ved at komme ind i en stue ... andre ved at gå ud af den!

...Politik er den kunst at forhindre folk i at blande sig i, hvad der angår dem!

...giv en hest til den, der siger sandheden. Han får brug for at komme væk i en fart!

*- Danskerne tror selv, at de er meget nemme at leve sammen med, men det er de kun, hvis det sker på deres præmisser.
(Dronning Margrethe til fransk tv, gengivet af dansk TV 2).*

Juleaften i Mindelunden Mindehøjtideligheden 1991

Kl. 16.00

Medlemmer af Hjemmeværnet trækker op langs gravene og Mindemuren.

Kl. 16.05

Med faklerne tænder Hjemmeværnet lysene på gravene.

Kl. 16.07

Spejderne lægger blomster på gravene.

Kl. 16.09

Axel Lauritzen byder velkommen til højtideligheden.

Kl. 16.11

Studentersangerne synger »Alle træer står så stille«.

Kl. 16.14

Generalsekretær Egil Pedersen, Dansk Røde kors, holder nu juletaalen for os.

Kl. 16.19

Kransenedlægning, og en spejderpige beder Fadervor.

Kl. 16.23

Studentersangerne synger »Guds fred med vore døde«.

Kl. 16.26

Axel Lauritzen afslutter højtideligheden, og sammen med Studentersangerne synger alle »Altid frejdig«.

Nationalkongres i Frankrig

Amicale D'Oranienburg-Sachsenhausen i Frankrig afholdt sin 45. nationalkongres den 21.-23. september i Colmar.

21. september indledtes med sekretariatsmøde i Internationale Sachsenhausen Komite (ISK).

Om eftermiddagen var der pilgrimsrejse i bus til KZ-Struthof, den eneste KZ-lejr i Frankrig.

Francois Amoudruz, inde-spærret i Struthof som 17-årig student, efter krigen bankdirektør i Strassbourg, nu pensioneret, fortalte om lejren, der med sin beliggenhed højt i Vogesernes bjerge, var særdeles barsk med enten meget varmt vejr eller streng frost. Dertil et stejlt terræn at færdes og arbejde i med elendige stentrapper og skråninger, hvor fangerne ofte styrtede, pådrog sig brud og kunne dø af kvæstelserne.

Lejrens museum beskriver de kendte nazistiske rædsels-ginger.

En meget smuk, elegant, høj obelisk kroner terrænet, hvorfra der er en imponerende udsigt over Vogesernes bjerge og dale.

Efter hjemkomsten afholdtes mindegudstjeneste over lejrenes døde i Saint Martin Katedralen.

Aftenen indtil midnat viedes den specielle Alsace mad og vinkultur, der er bastant som den tyske og velsmagen-de som den franske.

Gæster fra mange lande

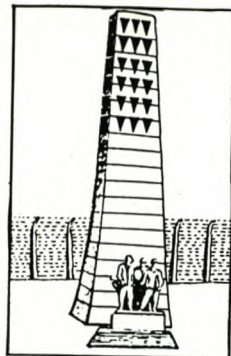
Søndag den 22. september afholdtes generalforsamlingen. Som gæster kom kamerater fra Sovjetunionen, Tjekoslovakiet, Øst- og Vestberlin, Vesttyskland, Italien, Holland, Belgien og Danmark. Danmark var repræsenteret af Lilian Olsen, Gerda og Peder Søgård. Det var en stor glæde at se den tjekiske og den sovjetiske delegerede, der har det strengt på grund af den økonomiske katastrofe, der hærger disse lande. Deres rejse bliver som følge af inflationen urimelig dyr. Men de havde skaffet penge-ne.

På de udenlandske gæsters vegne takkede ISK's general-

sekretær, belgieren Otto Preuss, for invitationen, og Peder Søgård udtrykte sin særlige tak til det franske Amicale for dets vældige indsats, uden hvilken ISK ikke ville være funktionsdygtigt. En særlig varm tak til ISK's 84-årige præsident Charles Desirat, der havde kæmpet utrætteligt for at forhindre historieforfalskningerne i KZ-lejrenes mindsteder efter den tyske genforening.

Fortsat indsats mod historieforfalskning

I generalforsamlingens langvarige debat deltog bl.a. Francoius Amoudruz, der opfordrede til fortsat indsats mod historieforfalskningerne, neonazismen og racisme. Han pegede på, at racismen ikke kun var antisemitismen, men en særlig stor trussel var fremmedhadet mod indvandrere, fx tyrkerne. Som en af de yngste af os (han er »kun« i 60'erne) og pensioneret bankdirektør er det hans

håb, at han kan fortsætte og styrke den internationale kamp for fred, sammenhold mellem nationerne, neonazisme og racisme.

Denne indsats er ikke blevet mindre, men tværtimod mere påkrævet under de sidste par års store internationale forandringer.

Efter generalforsamlingen var der en storslået festbanket med optræden og orkester.

Mandag den 23. afsluttedes den traditionelle turist-rundfart med bus. Det blev selvfølgelig til vinrute i det vidunderlige Alsace og Vogeserne.

Peder Søgård

An den Ministerpräsidenten des Landes Brandenburg, Herrn Dr. Manfred Stolpe, Potsdam.

Hochverehrter Herr Ministerpräsident!

Durch die Presse, wie »Berliner Zeitung« und den »Lokal-Anzeiger Oranienburg«, und durch Berichte von Besuchern der Gedenkstätte Sachsenhausen erfahre ich, dass das dortige Internationale Museum geschlossen wurde und dass auf dem Gelände Informationstafeln angebracht wurden die die Funktionen des faschistischen Vernichtungslager mit denen des Internierungslager für SS- und Kriegsverbrecher in der Ostzone von 1945-50 vermischen.

In meiner Eigenschaft als Vorsitzender der ehemaligen Sachsenhausenhäftlinge und als Vizepräsident des Internationalen Sachsenhausen-Komitees sowie in Namen meiner Kameraden protestiere ich gegen diese Verfälschung der Geschichte und die Verunglimpfung der Gedenkstätte Sachsenhausen.

In allen Besatzungszonen Deutschlands wurden nach dem 2. Weltkrieg Internierungslager für belastete Nazi-verbrecher eingerichtet. Wenn sich unter den Internierten unrechtmässig eingesperrte Personen befanden, ist es die Aufgabe der Deutschen, sie zu rehabilitieren. Aber das kann nur geschehen ohne jede Gleichsetzung der faschistischen Konzentrationslager mit den Internierungslagern der Alliierten.

Ich kann Euer Exzellenz versichern, dass die ehemaligen dänischen KZ-Häftlinge betroffen und stark erregt sind über diesen verantwortungslosen Umgang mit der Gedenkstätte sowie über die Schliessung des »Museum der Nationen«, die ohne Information und Absprachen mit dem dänischen Nationalmuseum und Freiheitsmuseum in Kopenhagen erfolgte.

Hochachtungsvoll

Peder Søgård

»Minipræsidiemøde« i ISK i Colmar den 24. sept. 1991

Efter Colmarkongressen var vi den 24. så mange internationale repræsentanter til stede, at vi kunne holde et improviseret »minipræsidiemøde« om de vigtige problemer, der var opstået med lejr-mindesmærkerne og museerne i det tidligere DDR. Vi var repræsentanter fra Frankrig, Sovjetunionen, Øst- og Vestberlin, Dortmund, Italien, Belgien, Holland og Danmark. Desværre måtte vor tjekkiske kammerat allerede rejse den 23. sept.

Internationale Sachsenhausen Komites (ISK) sekretær for mindesmærkeanliggender, Karl Stenzel, Østberlin, aflagde beretning.

I korthed drejer det sig om, at den nyudnævnte direktør for Mahn- und Gedenkstätte Sachsenhausen, Gerhard Emig, opsatte en informationstavle, der uden videre blandede KZ-lejrens forhold sammen med den allierede interneringslejr (nr. 7), hvor den sovjetiske besættelsesmagt i overensstemmelse med internationale aftaler internerede SS-folk, KZ-lejrenes bødler og andre krigsforbrydere, af Emig på tavlen udnævnes til stalinismens

ofre.

Samtidig ophævede han, uden drøftelser med nogen, med øjeblikkelig virkning »Museum der Nationen«.

ISK har forhandlet med kulturministeriet i Potsdam, der, i modsætning til Emig, var venlige og høflige og forstod problemerne.

Vore krav er, at lejrens område skal friholdes for mindetavler, museer og lignende for interneringslejrene. Hvis der var - og det var der, ligesom i Danmark og i alle andre allierede lande - uskyldigt internerede blandt SS-folkene og andre krigsforbrydere, må opgaven at give dem æresoprejsning være tyskernes. Vor sovjetiske kammerat, Mark Tilevitch, fortalte, at der søgtes mulighed for at åbne KGB's arkiver, så man ad den vej kan give ofrene æresoprejsning. Der synes at være bedre muligheder for det end der fx har været i Danmark.

Fortsat fri adgang til Museum der Nationen?

Museum der Nationen's fremtid er usikker, men de nationale udstillinger, fx. den danske, vil vi ikke lade fjerne uden national medvirken. Mi-

nisteriet desavuerede Emig ved at erklære, at **alle besøgere, som ønsker det, skal have adgang på opfordring.**

Præsidiemødet stod fast på at modsætte sig alle mindesmærker for internerede (krigsforbrydere) på lejrens område. Mindesmærker af den art må placeres andetsteds, hvis de findes nødvendige. Det er et internt, tysk anliggende.

Møder indskærpede, at vi må stå sammen mod den - i øjeblikket - triumferende antikommunisme, der bruges til at forsøge at splitte os. Antikommunismen har gennem tiderne været benyttet til alt andet end bekæmpelsen af kommunismen.

Peder Søgård

Fodnote: Der er fortsat fri adgang til »Museum der Nationen«, således at besøgende danskere kan forlange at komme ind. Der skal henvises til kulturministeriets afgørelse.

Det er nok vigtigt, at nogen benytter sig deraf, særlig fra udlandet.

Peder Søgård

Oluf Redder

havde været opført på de lister, som dansk politi nu foretog dets arrestationer efter.

Så fulgte 2½ år i Horserød: Omend materielt tålelige, så hårde for aktive mennesker - at sidde uvirksomme, mens der skete så meget udenfor. Og afventende den uvisse skæbne, som viste sig at blive halvandet år i Stutthof.

Han var blandt dem, der gennem fælles overbevisning og sammenhold overlevede og kom hjem. Og fortsatte, hvor han havde måttet slippe: Blev bl.a. formand for Lager- og Pakhusarbejdernes Fagforening og gik igen ind i den politiske kamp.

Han havde været et af ofrene for dansk grundlovsbrud og tysk højreekstremisme og vold. Men det kom måske lidt mindre bag på ham: Fra tyske flygtninge, emigranterne, kendte han lidt til de kræfter, han havde sat sig op imod - og han vidste fra sit virke om de pletter, der også var på dansk demokrati.

Herudfra viede han sine sidste år og kræfter på at være med til at opfylde et fælles løfte til vore døde kammerater: At de ikke skulle være døde forgæves - at det, vi oplevede, ikke måtte ske igen. Derfor var han gennem nok hundrede af foredrag med til at modvirke, at den historie og de erfaringer, der var betalt så dyrt for, ikke blev glemt eller forvrænget.

Villy Fuglsang

Oluf Redder

Onsdag den 16. oktober døde Oluf Redder, Aalborg, få måneder før han den 18. december ville være fyldt 80 år. Han havde da i længere tid af svær sygdom været bundet til sengen. Tvunget til en tilværelse så helt modsat hans natur og hans liv, siden han 18.12.11 blev født i Øster Havnegade i Aalborg.

22. juni 1941 viste det sig, at han som et eksamensbevis

Henvendelse til ministerpræsident Manfred Stolpe, Potsdam

Som formand for Landsforeningen af Sachsenhausenfanger i Danmark har jeg sendt vedlagte brev til Land Brandenburgs ministerpræsident Manfred Stolpe.

Heri protesterer jeg mod lukningen af »Museum der Nationen« og besmudsningen af mindstedet med informationstavle, der skriver om »stalinismens ofre«, 1945-50.

Brevet er afsendt, fordi det viser sig, at ministeriet har modtaget protester af den art med forståelse, høflighed og venlighed (i samme tone som bevener er skrevet), og de har bevirket, at vi har fået indflydelse på begivenhederne, som det fx skete, da et påtænkt supermarked ved siden af Ravensbrück-mindstedet blev forhindret.

Ligeledes desavuerede kulturministeriet direktør Emig i hans forsøg på at forhindre adgang til Museum der Nationen. Vi har ligeledes medvirket til, at en - antagelig saglig - historisk videnskabelig komite er oprettet for at aflægge beretning inden februar 1992 om mindstedernes fremtidige skæbne.

Jeg tænker, at henvendelse til komiteen bedst kan ske ved at skrive til: Dr. Reinhardt Rürup, Sächsische Str. 66, W-1000 Berlin 15.

Alt tyder på, at komiteens 6 medlemmer er seriøst arbejdende videnskabsmænd (så vidt jeg husker af listen, netop udelukkende mænd!, men de kan jo også være gode nok).

Peder Søgård

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted. 42 29 19 41.
Skr.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.
Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C, 31 31 86 86.
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischermann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 53 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. 66 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.
Kass./sekr.: Niels Vognsen, Stokrosevej 21, 8330 Beder, tlf. 86 93 61 38.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. 98 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.
Kass.: Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Munckerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18. tlf. 49 71 86 59.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.
Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 86 16 92 42. Giro 5 43 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Ved Bellahøj 6,6, 2700 Brønshøj. 31 60 23 33.
Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Vi-rum. 42 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid for sociale sager: Tirsdag 10-12.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V. 75 11 64 18.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen, Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 30,1 tlf. 75 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. 75 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent torsdag kl. 14-17. 75 53 18 84.

Åbent afd.:

Fmd.: Kurt Leo Madsen, Skovhaven 70, 5320 Agedrup, tlf. 66 10 92 56.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, tlf. 66 14 27 16.

Det sociale udvalg v/ Aksel Søndergård, Bøgeparken 80, 7.th., 5240 Odense NØ, tlf. 66 10 40 32.

Sydfyns afd.: Fmd. og konsulent: Hjarne Ditlevsen, Løkketoften 15, 5700 Svendborg. Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 3660 Stenløse 42 18 30 46.

Aalborg afd.: Fmd: Børge Dahl, Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Østerbro 38, 9000 Aalborg. 98 12 16 19. Åbent torsdage 12-17. Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd. Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 86 16 92 42
Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. 86 16 91 18 i åbningstiden: Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenaa, tlf. 86 30 90 76.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 86 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenaa. 86 30 90 76.
Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk, 8900 Randers. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. 31 50 48 61 og 31 50 09 70.

Kass.: Kaj Schack Grundahl, Tranevej 14, 2670 Greve. 42 90 16 00.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Sandkåvsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.

Kass.: Beth Thorsen, Havvej 3, Vrinners, 8420 Knebel. 86 36 50 82, giro 1 27 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.

Kass.: Sille Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. 31 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boule-

vard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24, 8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860 Søborg. 31 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge Landevej 251B, I-dør 2., 2650 Hvidovre. 31 49 20 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Hans Bøjlund, Skovparken 7, 6000 Kolding. 75 52 96 11.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. 31 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Amerikavej, 7,4. th., 1756 København V. 31 23 02 14

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. 42 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. 31 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Fredensvej 1 A, 3, th., 2920 Charlottenlund. 31 63 82 55.

Kass.: Herman Ebstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. 31 28 27 15.

Frihedsfondens postadresse er: Æbeløgade 1 st, th., 2100 København Ø. Telefon 39 27 35 00. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. Telefon 86 16 91 18, i kontortiden eller Rich. Tue, 86 16 92 42 (sommerhus 86 55 84 64) Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.